

Додатак Споменици Конгреса правника Краљевине Југославије у Дубровнику, 1933.

Садржај

Предговор

Записник о V скупштини Конгреса правника

Брзојав Њ. В. Краљу и одговор

Записник I секције (Усмена опорука)

Записник II секције (Улога суца истражитеља)

Записник III секције (Хипотека на брод)

Записник IV секције (Трошарина)

Реферат дра. Валдемара Луначека о трошарини

Говор дра. Метода Доленца пригодном расправе у II секцији

Чланак председника Конгреса за штампу (Дубровачка Трибуна)

Преко Чакора кроз Зету, од Стојана Јовановића

Кратак опис V скупштине конгреса

Закључак о VI скупштини у Загребу

Уведено у нови инвентар бр. 2832
19⁹⁶ год.
Београд.

ДОДАТАК СПОМЕНИЦИ

V. ГЛАВНЕ СКУПШТИНЕ
КОНГРЕСА ПРАВНИКА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ.
У ДУБРОВНИКУ, ДАНА 7—9 X. 1932

ИЗДАО И УРЕДИО

СТАЛНИ ОДБОР КОНГРЕСА.

1933.

ТИСКАРА „МЕРКАНТИЛЕ“, ЗАГРЕБ

ДОДАТАК
СПОМЕНИЦИ

Duv. br.
38432

PREDGOVOR

Već prilikom skupštine Kongresa pravника Kraljevine Jugoslavije g. 1927. u Sarajevu uveden je dobar običaj da se prije skupštine Kongresa izdaje Spomenica, a poslije skupštine Dodatak Spomenici. Spomenica sadržaje program skupštine i referate, tako da se s ovim učesnici skupštine mogu upoznati još prije nje i pripremiti se temeljito za raspravljavanje i odlučivanje, dok Dodatak Spomenici donosi opis skupštine, rada u sekcijama i svega onoga što je u savezu sa skupštinom.

Ovome običaju ostala je vjerna i skupština Kongresa iz g. 1932. u Dubrovniku. Prije nje izašla je Spomenica, a sada izlazi njezin Dodatak. On izlazi dosta kasno: deset mjeseci poslije skupštine. Ne ulazeći u opravdanje tog zakašnjenja imamo ipak istaći, da je glavna svrha Dodatka t. j. ona da utvrdi i proglasi sve ono, što je skupština radila, mislila, odlučivala i tražila — da je ta svrha postignuta jednako u svakome slučaju, izašao Dodatak Spomenici odmah neposredno poslije skupštine ili godinu dana iza nje. Možda to ne bi bilo svejedno samo u onome slučaju, kad bi se oni, o kojima ovisi oživotvorenje skupštinskih zaključaka, osobito žurili da ih provedu. Ali ovako ostavljeno je pravnicima, Kongresnim radnicima, dosta vremena da tragaju za boljim, da misle, zaključuju, predlažu i — čekaju.

Ovaj Dodatak Spomenici razlikuje se od prijašnjih ponajviše u tome što je prešao preko nekih detalja, koje je urednik smatrao manje više suvišnim. Ispušten je npr. popis učesnika skupštine. Čemu trošiti papir i novac za ono hiljadu imena, od saznanja kojih, ma kako časna i zaslužna bila, nitko nema ništa? Dodatak nije ulazio ni u detaljniji opis zabava i ostalih priredbi i sporednih dijelova skupštinskih dana u najljepšem gradu našega Jadrana. Taj opis, ma kako opežan, ne bi i onako mogao obuhvatiti sve ono razno lijepo, što je svatko od nas proživio u Dubrovniku; za one pak, koji su i tom prilikom znali spojiti utile cum dulce, bio bi potpuno su-

višan a da im dočara ugodne uspomene. Ali kome dugujemo hvala za ove? To je dosta individualno i možda će svatko imati drugoga vjerovnika u zahvalnosti. Ipak, ima tu jedna skupina vjerovnika, koja je zajednička svima. Kad bi htjeli imenovati svakoga pojedinoga iz te skupine, našli bi se u neprilici jednakoj onoj, koju nije zatajio ni predsjednik skupštine u svome zaključnome govoru. Jer kome prvome da se kaže: hvala, i kome zadnjemu? Neslužbena lica nijesu manje osjetljiva od službenih. Što onda, ako se koga sasvim nehotice izostavi? Ovo, dakle, skraćenje i zbijenost Dodatka došli su nam dobro, pored ostaloga, i kao način da se riješimo spomenute neprilike. Ipak, spomenut ćemo jedno lice, ali i to ne individualno, nego jedan kolektiv, koji ima najviše zasluga za veliki uspjeh dubrovačke skupštine Kongresa. To je hrvatsko, srpsko i slovensko pravništvo Jugoslavije, koje je pohitalo tamo i s velikom pažnjom sudjelovalo u skupštinskome radu. Ono je time pokazalo smisla ne samo za pravo, nego i za demokratsku ideju, koja se očituje u iskrenoj, neprisiljenoj saradnji za ciljeve zajednice kao i u dobrovoljnome podvrgnuću rezultatima takve saradnje, dobrovoljnome zato, jer se ono osniva na svijesti da je svaki pojedinac bio učesnik takve slobodne saradnje. Odatle vrijednost i njezina i njezinih rezultata. To pravništvo jest kao i onaj neznan i vojnič. Svjetski rat iznio je na površinu svu silu imena. Ali ova, ma kako slavna bila, zasjenila je veličina neznanog vojnika, jer on pretstavlja onu bezimenu masu, onaj kolektiv, narod, bez čijega napora svi naponi poznatih pojedinaca izgubili bi se u ništa. Saradnja jugoslavenskog pravništva, koje se danas okuplja u Kongresu pravnika Kraljevine Jugoslavije, jest nuždan uvjet, pod kojim to pravo može biti korisno narodu i državi.

U Zagrebu, kolovoza 1933.

Urednik.

Zapisnik o V. glavnoj skupštini Kongresa Pravnika Kraljevine Jugoslavije

održanoj 7—8. X. 1932. u Dubrovniku, u Bondinom kazalištu.

Predsjeda predsjednik Stalnoga odbora Kongresa pravnika dr. Ivo Politeo, odvjetnik iz Zagreba.

Zapisnik vodi Matija Jakšić, adv. pripravnik iz Dubrovnika.

U 10 sati prije podne otvara predsjednik V. glavnu skupštinu Kongresa pravnika Kraljevine Jugoslavije. Pozdravlja prisutne, a u prvome redu izaslanika Nj. Vel. Kralja, kapetana bojnoga broda g. Janka Kršnjavoga izrazujući zahvalnost Nj. V. Kralju za pažnju i čast, koju je time iskazao Kongresu. Predlaže da se u tome smislu uputi podravni brzojav Nj. Vel. Kralju, što se jednoglasno prima.

Predsjednik zatim pozdravlja

g. bana Zetske banovine Aleksu Stanišića, koji prisustvuje Kongresu u ime banovine i kao delegat kr. vlade.

g. Sokrata Petrovića, načelnika Ministarstva pravde, koji Kongresu prisustvuje kao delegat g. Ministra pravde:

g. Dra. Miću Mičića, koji kao načelnik dubrovačke općine pretstavlja grad Dubrovnik;

g. potpuk. Peru Simića, kao pretstavnika vojske;

g. Dra. Ćirila Bařinku, gen. sekretara Kongresa pravnika slavenskih država u Bratislavi, i univ. prof. Dra. Františka Vařnya, iz Brna kao pretstavnik československih pravnika;

g. Jana Namitkiewicza, kasacionog suca iz Varšave, kao pretstavnika poljskih pravnika.

Uputivši napokon pozdrav prisutnim pretstavicima štampe predsjednik je održao govor ovoga u glavnome sadržaja:

»Ovaj grad, na čijem se historijskom tlu sada nalazimo, otkupljivao je svoju slobodu mudročću i zlatom. Suverenitet Republike nije bjo okrnjen time, što je ona kroz skoro četiri stoljeća plaćala Porti danak. Taj danak nošahu svake godine dva poslanika u Carigrad. Prolazeći oni Hercegovinom, Starom Srbijom i Bugarskom nailazili su po svim većim gradovima na dubrovačke kolonije, koje su ih dočekivale i pozdravljale. I tada su poslanici u ime Republike dijelili pravdu dubrovačkim građanima izvan njihove države.

Takav poslanik Republike *Prava* jest ovaj naš Kongres pravnik. I on obilazi državom zaustavljajući se svake godine u drugom gradu. Ne, doduše, da dijeli pravdu, ali da učvršćuje smisao i ljubav za nju kao za onaj temelj, na kojemu imaju počivati država, njezino pravo i njezini zakoni. Ove godine došao je u Dubrovnik. Ne potcjenjujući gradove, koje smo dosad obišli, tko će prošlosti Dubrovnik osporiti legitimaciju da baš ovaj grad kao najdostojniji među dostojnima primi Kongres onakve svrhe i onakve misije?

Klanjamo se idejama, koje su prožimale povijest Dubrovnik. Svakome gradu našega zborovanja običavali smo nositi poklon i odavati čast sa svečanostim govornom, koji je obrađivao kakvu pravnu temu u vezi s dotičnim gradom. Takav poklon današnjega Kongresa imao je biti govor o

Pravnim odnosima Dubrovnik s jugoslavenskim zemljama.

Govornik određen da ga izreče, nenadano je spriječen i — *faut du mieux* — mene je zapala zadaća da ga zamijenim. Dospjevši zato da joj se posvetim istom u zadnjemu času, ja ću ovdje da ju obradim tek u najkrupnijim crtama.

Odnos, u kojemu se danas nalazi Dubrovnik prema najvećoj državi na Slavenskome Jugu, jest najtješnji što se dade zamisliti. To je odnos dijela prema cjelini, od koje je nerazdruživ. Želja da današnjemu odnosu potražimo slične i prethodnike u prošlosti, da tamo nađemo má i sitne zametke današnjem stanju, nesmije da nas zavede na krive puteve. Nacionalizam prije XIX. vijeka nije ni izdaleka igrao onu ulogu, koju mu je istom taj vijek namijenio. Ukoliko je prije njega nacionalna ideja i postojala, nije se shvaćala u onome smislu u kakvome ju danas imamo pred očima. Zato nacionalna ideja nije mogla imati odlučnoga utjecaja u glavnoj historiji Dubrovnik; zato jedinstvo jezika nije samo po sebi moglo izazivati potrebu tješnijih odnosa među onima, koji s istim jezikom govore, a kamo li buditi želju za državnim jedinstvom.

Međusobni odnosi bili su diktirani interesima neovisnim o naciji i nacionalnoj ideji, a ti interesi nijesu bili često ni interesi naroda odn. veće cjeline, nego pretežno interesi manjih grupa, aristokracije, oligarhije, vladara i vladarčića. Zbog aristokratsko-demokratskog ustava dubrovačke republike može se reći da su interesi Dubrovnik bili podjedno interesi i svega njegova pučanstva. Kroz znatan dio vremena umjela su vlastela učiniti da njihovo blagostanje osjete u izvjesnoj mjeri i pučani. Kako je, dakle, pogodovalo interesima Dubrovnik, tako je ta mala državica — »parva domus Ragusa, sed sufficit Orbi« — postupala, tako je udešavala svoje odnose prema svima, susjednim i daljim državama. Zato se i prioritet, koji su od časa do časa uživale pojedine jugoslavenske zemlje prema Dubrovniku, ima pripisati interesima Republike, a ne nacionalnim simpatijama. Uostalom, ta pojava je sasvim prirodna i razumljiva, pogotovu kad vidimo kasnije, u doba već razmahalog nacionalizma, da su nacionalne simpatije igrale često tek podređenu ulogu, pače protivnu onoj, koja bi se od njih očekivala. Dovoljno je da bacimo pogled samo na današnji odnos latinskih i slavenskih zemalja.

Prvi sačuvani nam ugovori Dubrovnik ne odnose se na nijednu od jugoslavenskih zemalja. To su trgovački ugovori s talijanskim gradovima Molfettom (g. 1148) i Pansom (god. 1169). Tek dvadeset godina kasnije bilježimo trgovački ugovor s bosanskim banom Kulinom (g. 1189). Grad, koji prirodni položaj i sklonosti građana usmjereše trgovini, bio je nužno upućen na to da sklapa ugovore s onima, s kojima će voditi trgovinu. Zato slijede redom ugovori s prekomorskim gradovima: s Bariem (1201) i Barlettom, Anconom, Fernom (1228) Riminiem (1231). Od g. 1205—1358 nalazi se Dubrovnik prema Mlecima u odnosu, koji potsjeća na neku vrstu personalne unije. Kroz to, naime, vrijeme Mleci daju Dubrovniku kneza. Dubrovnik je volio kneza tuđe krvi, ali slabe vlasti, nego li kneza domaće krvi, ali svemoćnoga i tirana. Tako mnogo držao je taj grad do nutarnje slobode, a tako malo do nekih prividnosti. Jedan od tih mletačkih knezova — Marco Giustiniani — dao je g. 1272. Dubrovniku i općinski statut.

Susjedstvo srpske države upućivalo je Dubrovnik na jake trgovačke veze s njom. Za vrijeme Njemanića postao je on njezinim novčarom i trgovačkim posrednikom, i ako je to trgovačko prijateljstvo bilo vrlo često pomućeno. Jedan te isti srpski vladar prijateljvao je s Dubrovnikom, da malo kasnije zarati na nj. Urošu I. pišu dubrovačka vlastela: »Vrata našega grada da su uvijek otvorena Tebi, gospodine Kralju,

i Tvojim ljudima, slobodno da stojite u njemu bez ikakve pakosti«. Ali devet godina kasnije Dubrovnik je svoja vrata morao zatvarati i braniti pred tim istim kraljem. Da se osigura protiv njega, sklopi Dubrovnik savez s bugarskim carem Mihajlom Asenom (1253). Kako bugarski car nije bio u stanju da održi obećanje, bje Dubrovnik prisiljen da sklopi s Urošem mir pod vrlo teškim uvjetima. Neprijateljsku politiku Uroševu proti Dubrovniku nastaviše Milutin i Uroš III. Da nije bilo Mlečana, koji su pritekli Republici u pomoć, Milutin bi osvojio Dubrovnik. Istom pod konac vladanja dinastije Njemanića dođe do izmirenja sa srpskom državom. Car Dušan, dok je još bio u zavadi s ocem, posjetio je Dubrovnik, a drugi posjet g. 1846. učinio je već kao car. On je potvrdio Dubrovniku Kotoranićevu povelju o predaji Rata i Stona, bogato je nadario dubrovačke crkve i manastire te ugovorio da će slati mlade Srbe i Srkinje na nauke i odgoj u Dubrovnik.*) Priča se bar da je rekao tada svojoj pratnji: »Ja poštujem ovaj Senat zbog njegovih vrlina. Dubrovnik mi služi sa njegove latinske obrazovanosti, bogatstva i trgovine, za obrazovanost i korist moga carstva i da bude trgovačko stovarište zemalja carstva mi.« Naklonjen je bio Dubrovniku i sin Dušanov Uroš, koji je Republici g. 1357 darovao nešto zemlje nad samim gradom. Za zemlje što ih je tako Dubrovnik primio od srpskih vladara, plaćao im je godišnji »srpski danak« od 2.000 perpera na dan sv. Dimitrija.

Inače miroljubivi Dubrovnik bio je prisiljen da i sa susjedima bližim od srpske države dođe više puta u neprijateljski odnos. Tako je od 1359—62 ratovao s gospodarom Trebinja, knezom Vojislavom i s Kotoranima, 1370—71 sa novim gospodarom Trebinja, županom Nikolom Altomanovićem, 1430—32 s bosanskim vojvodom Radosavom Pavlovićem, a 1451—54 s hercegom Stjepanom Vukčićem. No to su bili uopće posljednji ratovi što ih je Dubrovnik vodio. Daljnja njegova povijest kreće se u stalnome nastojanju da se ukloni ratu i održi sebi potrebni mir putem mudrih ugovora. Kad je palo srpsko carstvo i Turska dobila prevlast na Balkanu, stupa Dubrovnik s njom u bliže odnose. Oni su zametnuti još g. 1365. ugovorom sa sultanom Muratom u Brusi.

God. 1395 dobiva Dubrovnik ferman od cara Bajazita I. da smije trgovati po Srbiji, a 1397 drugi ferman da slobodno trguje po cijelom turskom carstvu. Počevši od g. 1459, naime

*) Historijski podaci crpljeni su poglavito iz knjige »Dubrovnik« Dra. Luje Vojnovića i Rešetarovih rasprava o Dubrovniku. Opaska govornika za »Spomenicu«.

od pretvorbe Srbije u turski pašaluk, plaćao je Dubrovnik Turskoj godišnji harač za tu slobodu trgovanja, koja je zapravo značila monopol trgovanja, jer su od kršćana Dubrovčani jedini imali to pravo kod Turaka. Plaćanje harača potrajalo je sve do god. 1804. Uz monopol trgovine stekao je Dubrovnik i protektorat nad katolicima. To je bio glavni sadržaj ovih ugovora s Turskom.

U pravno-političke odnose s Hrvatima stupa Dubrovnik prvi put god. 1358., kada sklapa u Višegradu ugovor s ugarsko-hrvatskim kraljem Ladislavom. Stavivši se s tim ugovorom pod zaštitu ugarsko-hrvatskih kraljeva riješio se sasvim Mlečana; zadnji mletački knez Marco Soranza bje iste godine ispraćen iz Dubrovnika. S višegradskim ugovorom preuzeo je Dubrovnik na sebe obvezu plaćanja godišnjeg danka od 500 dukata, javnih molitva za kralja i pomoći za slučaj rata. Kraljeve su pak obveze bile: braniti nezavisnost Republike i nepovredivost njezina zemljišta, sloboda trgovine, neutralnost za slučaj rata, građanska i kaznena jurisdikcija Republike nad njezinim podanicima u ugarsko-hrvatskom kraljevstvu. Tu vrhovnu ugarsko-hrvatsku vlast zamijeni god. 1526. turska zaštita, koju je tek Bečki Kongres g. 1815 definitivno ukinuo.

I tako vidimo, da se katolički Dubrovnik nije žacao podržavati viševjekovno prijateljstvo s nekatoličkom Turskom a da se očuva od svojih katoličkih susjeda, naročito Mlečana; slavenski Dubrovnik nije prezaao ni pred savezom s Venecijom a da se odrva navali srpske države. Svi njegovi odnosi, dakle i pravni, nijesu se razvijali niti se mogli razvijati sa stanovišta slavenstva ili srodnosti krvi i jezika. Oni se razvijali obzirom samo na jedan cilj: na očuvanje sebe samoga, vlastitog individualiteta. Ako je tu bilo egoizma, — a bilo ga je neosporno, jer u kojeg ga naroda i države nema? — onda je taj egoizam bio sacro u pravome smislu riječi. Jer sacro je bilo sve ono, što je sačinjavalo Dubrovnik, što je on u sebi čuvao. Već sam spomenuo njegov aristokratsko-demokratski ustav, koji je i pučane činio učesnicima ne, doduše, političkih prava, ali ekonomskog blagostanja. Ako je izvjesna sličnost s Mlečima davala nekima povoda da ga zovu slavenska Venecija, bilo je ipak između njega i ove talijanske republike toliko razlika, koje našem Dubrovniku davahu prednost. Jer Dubrovnik nije poznavao ni inkvizicije, ni Ponte dei sospiri, ni špijunstva, ni ropstva. Još g. 1416. zabranio je trgovinu robljem, a inače razmjerno dosta obzirno provadanu torturu ukinuo je krajem 17-toga vijeka, dakle prije nego li u kulturnim zemljama zapadne Evrope (npr. u Franceskoj uki-

nuta je ona tek g. 1789). Sve to odaje pravi osjećaj za slobodu, koju je nada sve volio žrtvujući joj sve osim nje same. Na njegovim bedemima bila je uklesana riječ slobode; ona je napisana bila na njegovu stijegu; taj izraz najidealnijega dobra dospio je i na tipu materijalnih vrijednosti, na novcu. Pa doista, Dubrovnik je za slobodu davao novac, ali nije slobodu ni za novac ni za ništa.

Samo odviše sentimentalni ili tendenciozni historici mogu žaliti što pravni i ostali odnosi Dubrovnika s južnoslavenskim zemljama nijesu bili dublji i trajniji. Mi pravници — mslim bar — to ne žalimo. Ne žalimo zato, jer upravo ti i takvi odnosi, taj i takav položaj Dubrovnika omogućio mu je da razvije osjećaj za slobodu i da postane primjerom ustrajnosti kako se ona čuva. Sloboda nije luksus; ona je potreba. Ali sloboda prostorno malih individualiteta, kakav je nekoč bio Dubrovnik, za najnovije doba već je luksus. Dubrovnik ne žali za luksusom takve slobode. On je, postavši članom ove naše današnje državne i narodne zajednice, donio u nju osjećaj i smisao za slobodu. Mi jugoslavenski pravnici primismo sa zahvalnošću tu njegovu baštinu u zajedničko nasljedstvo, primismo ju u interesu samoga prava, jer se ono jedino u slobodi može razvijati. Veliki pjesnik ovoga grada proslavio je slobodu himnom; na nama je da ju proslavimo djelima. Ovo naše priznanje i podjedno obećanje neka bude dar današnjega Kongresa pravnika Kraljevine Jugoslavije gradu Dubrovniku!«

Nakon ovoga predsjednikova govora slijede pozdravi oslovljenih.

Ban Aleksa Stanišić pozdravlja kongresiste kao pretstavnike pravne nauke. Sjetivši se osnutka Kongresa u Zagrebu pa daljnje njegova razvoja veli: »Danas evo nas u slavnome Dubrovniku i u vašemu radu mi vam želimo da vas i ovdje rukovode one iste ideje vodilje kojima ste na dosadašnjim sastancima sljedovali. Narod i država očekuju od vas da mu dade, kao saradnici, onu čvrstu osnovu koju treba da mu dađe pravo. Želeći vam što prijatnije bavljenje u našoj banovini i u ovom našem lijepom gradu vjerujem u neosporni uspjeh vašeg rada na slavu našeg ljubljenog Kralja i Gospodara, na dobro naroda i sreću Otačbine.

Načelnik Dubrovnika i senator dr. Mića Mičić pozdravio je Kongres ovim riječima:

»Sretan sam što mi se ukazala čast da u ovom historijskom gradu mogu da pozdravim tako uvažene učesnike ovogodišnjeg pravničkog Kongresa i da izrazim naš ponos i zadovoljstvo što ste našu banovinu i naš grad odredili kao sje-

dište vašeg ovogodišnjeg Kongresa i time nas tako visoko počastili. Zahvalan sam vam na ovoj počasti, jer u njoj vidimo priznanje naše velike prošlosti. Toj prošlosti mi se svi divimo i njom se dičimo, jer u njoj ima stranica koje su nam tako svete, pa želimo da i mi nastavimo put naših starih. Ovi sastanci imaju za cilj da u svima dijelovima naše države zasnju mogućnost jedne pravne harmonije i njeno pravno razvijanje. U tome pravcu i Dubrovnik mnogo očekuje, pa želimo da se i vi u njemu ne osjećate kao u nekom starom muzeju, jer Dubrovnik nije grad prošlosti nego sa prošlošću, ali koji želi da ima i svoju budućnost i da se u njoj pravilno i srećno razvija. Dobro nam došli u slovensku Atinu, gdje vam želimo uspjeha u promicanju prava i pravne harmonije, čime ćete najbolje odgovoriti visokim ciljevima koje je sebi i nama postavio naš ljubljani Kralj i nadama, koje od nas očekuje Narod.«

Dr. Frano Ohmčević-Bizzaro, predsjednik mjesnoga odbora dubrovačkih pravnika, pozdravlja Kongres u ime ovih kao i u ime uprave Bondinog kazališta. Želi Kongresu uspjeh u radu, a učesnicima da ponesu što ljepše utiske i uspomene.

Dr. Ćiril Bařinka pozdravlja Kongres u ime československih pravnika. Kao generalni tajnik I. Kongresa pravnik slavonskih država u Bratislavi, koji bi se imao održati g. 1933. u Bratislavi, pozivlje jugoslavenske pravnike na taj Kongres.

Jan Namitkiewicz pozdravlja Kongres u ime poljskih pravnika zahvaljujući na srdačnom prijemu.

Predsjednik javlja da je član Stalnoga Odbora prof. Dr. Dragoljub Arandelović, koji je ujedno referent, spriječen doći na skupštinu pa čita njegovo pismo. Čita i pozdravni brzojav člana Stalnog Odbora dra. Ivana Subbotića iz Beograda, zatim univ. prof. Dra. Lapainea iz Ljubljane, Obrada Blagojevića, predsjednika Adv. Komore u Beogradu, dra. Huga Werka i Dra. Lava Henigsberga iz Zagreba. Budući da bi se rad plenuma skupštine imao prekinuti pak bi morale započeti s radom pojedine sekcije, predlaže da se izaberu kao pročelnici ovi:

Dr. Janko Žirovnik iz Ljubljane za I. sekciju (usmena oporuka),

Dr. Josip Šilović iz Zagreba za II. sekciju (uloga suca istražitelja),

Dr. Stijepo Knežević iz Dubrovnika za III. sekciju (hipoteka na brodu),

Dr. Milan Stojadinović iz Beograda za IV. sekciju (o trošarini).

Skupština ovaj predlog prima per acclamationem. Nato predsjednik pozivlje sekcije, neka otpočinu popodne s radom prema već utvrđenome rasporedu, prekida skupštinu i određuje njezin nastavak za sutradaj, subota, dne 8. X. u 11 sati prije podne.

Nastavljeno u subotu, dne 8. X. 1933.

U 11 sati prije podne predsjednik objavljuje nastavak jučer prekinutog zasijedanja plenuma skupštine. Upućuje pozdrav Jovanu Joviću, advokatu iz Beograda i kmetu pravniku općine beogradske, Bošku Vukašinoviću, Mihajlu Stefanoviću i Dobrivoju Vujiću, odbornicima beogradske općine, koji su došli na Kongres kao njezini delegati. Čita zatim naknadno prispjele brzopjave predsjednika Udruženja sudija Rusomira Jankovića, predsjednika beogradske općine Milutina Petrovića i Mihajla Zlatanovića, koji, spriječeni da lično prisustvuju, upućuju pozdrave Kongresu. Poziva pročelnike sekcija, neka redom izvijeste o radu u sekcijama i predlože na glasovanje rezolucije zaključene u pojedinim sekcijama.

Dr. Janko Žirovnik kao pročelnik I. sekcije (o usmenoj oporuci) izvješćuje da su sekciji bile predložene dvije rezolucije, i to ona, koju je na koncu svog referata predložio dr. R. Sajević a otisnuta je u »Spomenici« na str. 26, i druga, koja je u sekciji prihvaćena s jednim glasom većine a glasi:

»Kongres pravnika Kraljevine Jugoslavije je mišljenja da se u novi građanski zakonik ne unosi ustanova usmenoga testamenta. — Za slučajeve kad je testatoru usijed vanrednih događaja bilo nemoguće da izjavi svoju posljednju volju u kojoj drugoj zakonom propisanoj formi, dopušteno je izjaviti ju usmeno pred dva sposobna svjedoka.«

Budući da je mišljenja da jedan glas većine ne bi smio biti mjerodavnim pri rješavanju tako važnih pitanja, predlaže da plenum obje rezolucije primi samo na znanje i da ih saopći vladi uz preporuku neka između njih nađe kompromisno rješenje.

Skupština prima jednoglasno ovaj predlog dra. Žirovnika, koji prihvata predsjednik objavljuje.

Dr. Josip Šilović kao pročelnik II. sekcije (o ulozi suca istražitelja) opisuje ukratko rad sekcije i čita predlog rezolucije.

»I. Kongres pravnika Kraljevine Jugoslavije, održavši skupštinu u Dubrovniku, misli da sudski krivični postupak u pogledu rada istražnog sudije za sada ne treba mijenjati.

Sve mane i praznine toga zakona treba najprije tačno registrovati.

Kada dođe do novelizacije, biti će potrebno povisiti garancije nezavisnosti istražnog sudije.

II. Da se postigne što bolja sprema istražnog sudije, preporučuje se: 1.) da se na svima pravnim fakultetima uvede kao ispitni predmet i kriminologija sa kriminalistikom, 2.) da se istražni sudije, koji su se istakli svojom spremom za taj posao, zadrže po mogućnosti više godina na ovom položaju.

III. Uloga istražnog sudije u postupku po zakonu o štampi treba da se što prije izjednači s ulogom istražnog sudije u sudskom krivičnom postupku.

IV. Kongres pravnika ističe naročito, da je policijska vlast u sudskom krivičnom postupku samo pomoćni organ istražnog sudije.

Skupština prima jednoglasno ovaj predlog, što predsjednik konstatira.

Dr. Stijepo Knežević kao pročelnik III. sekcije (o hipoteci na brod) nakon kratkog izvješća o radu sekcije čita predlog rezolucije.

»V. Kongres Pravnika Kraljevine Jugoslavije, održavši skupštinu u Dubrovniku, smatra da je za napredak naše privrede potrebno da se što više razvije naša trgovačka mornarica, a da je za njen razvitak potrebno hitno donošenje novog pomorskog trgovačkog zakona. U tome cilju kongres pozdravlja dosadašnji rad na donošenju pomorskog trgovačkog zakona i izražava želju da se ovaj rad što skorije okonča i novi zakon obnaroduje. Ovaj zakon, za koji kongres preporučuje da ne bude dio općeg trgovačkog zakona, treba da obuhvati cjelokupnu materiju pomorskog trgovačkog prava a naročito hipoteku na brodove.

U slučaju ako bi donošenje pomorskog trgovačkog zakona naišlo na prepreke takve prirode, koje bi prouzrokovale odugovlačenje, Kongres izražava želju da se što prije donesu potrebni zakoni za uređenje hipoteke na brodove.

Da bi se pak pomogao razvitak trgovačke mornarice, a kako je za gradnju i opremu brodova potreban veliki kapital, koji se uz povoljne uslove može dobiti u prvome redu sredstvom hipoteke na brodove, Kongres smatra da je uz zakonjenje odredaba o hipoteci na brodove potrebno organizovanje takvog kredita, čim to privredne prilike dopuste.«

Skupština taj predlog jednoglasno prima, što predsjednik objavljuje.

Dr. Milan Stojadinović kao pročelnik IV. sekcije (o trošarinji) iscrpno prikazuje njezin rad. Izlaže stanje trošarinskog pitanja u našem zakonodavstvu i tom prilikom traži od Kongresa da se izjasni protiv sistema izmjena i dopuna, koji se je uvriježio u našem zakonodavstvu. Kritizira načelo po kojemu se od porezovnika što više traži da se što više i dobije, jer je primjena tog načela kraj današnjih prilika dovela do protivnog rezultata. Danas su javni tereti već toliko narasli a gospodarska snaga državljana toliko pala, da i neznatno povišenje trošarine suzuje potrošnju. Čita predlog rezolucije:

1. »Kongres Pravnika u pogledu trošarine na šećer napominje, da je podizanjem stopa indirektno pogodena i sama zemljoradnja, koja će manje biti uposlena u proizvodnji šećerne repe danas relativno unosnije nego što su mnogi drugi poljoprivredni proizvodi. Stoga bi se smanjivanjem trošarinskih stavova na šećer uvećala potrošnja šećera, a time i zemljoradnička proizvodnja šećerne repe;

2. U pogledu trošarine na alkoholna pića smatra, da je hitno potrebna temeljna i stručna revizija sadanjih zakonskih propisa;

3. U pogledu trošarine na plin, kvasac, ocatnu kiselinu, električne sijalice, ekstrakte esencije i eterska ulja, kao na trošarinske objekte koji državi donose relativno neznatne prihode, nalazi, da bi bilo za preporuku da se kao poreski objekti ustupe banovinama;

4. U pogledu na samoupravne financije, drži, da bi trebalo iscrpnije i preciznije putem zakona urediti: a) odnose građana i narodne privrede prema samoupravnoj financijskoj vlasti, b) fiskalne odnose samoupravnih tijela kako među njima samima, tako i prema državnim finansijama.

5. U pogledu izbora trošarinskih predmeta uopće, da se ne uzimaju kao trošarinski objekat ni sirovine ni pogonska sredstva određena za industriju i zanate, a u pogledu banovinskih trošarina napose, da se ne uzimaju oni koji zahtijevaju kontrolu banovinskih granica;

6. U pogledu općinske trošarine predlaže, da se izbjegava trošarina na predmete proizvedene na sopstvenom području, a u koliko se izvoze van toga područja; i

7. U pogledu dvostrukog iskorišćavanja jednog istog trošarinskog predmeta željeti je, da se izbjegne da jedan isti trošarinski predmet služi istovremeno kao objekt za državno i banovinsko opterećenje, a u mjesto toga da se uvede sistem

participiranja banovina na prinosu državnih trošarinskih predmeta.«

Predloženi tekst rezolucije prima se jednoglasno i taj prihvat predsjednik utvrđuje.

Predsjednik određuje prelaz na daljnju točku dnevnoga reda: Izbor mjesta, u kojem će se održati naredna skupština Kongresa. — Izvješćuje da su pravnici iz Crne Gore izrazili želju da bi se naredna skupština održala na Cetinju; priznaje opravdanost te želje, ali upozoruje, da su dosad u svim većim gradovima države održane skupštine Kongresa, izuzevši Zagreb, premda je Kongres g. 1924. tamo osnovan. Stalni Odbor Kongresa smatra zato opravdanim da se buduća skupština održi u Zagrebu i zato predlaže Zagreb. — Skupština ovaj predlog jednoglasno prihvata.

Predsjednik predlaže na glasovanje zaključak Stalnoga Odbora, da se promijeni § 13., stav drugi, Pravila Kongresa tako da Odbor mjesto dosadanih 9 članova sačinjavaju njih 16. To objašnjava potrebom da u Stalnome odboru budu zastupani svi krajevi naše države. — Predložena se promjena pravila jednoglasno prima.

Predsjednik određuje prelaz na točku dnevnoga reda: izbor Stalnoga Odbora. Javlja se za riječ Stojan Jovanović, sudac iz Beograda i urednik »Pravosuda«, koji predlaže u ime svoje i drugova, neka se izaberu u Stalni Odbor ovi:

Predsjednik: Politeo dr. Ivo, odv. i predsjednik Adv. Komore u Zagrebu.

Potpredsjednici: Stojadinović dr. Milan, ministar na r. u Beogradu.

Sajovic dr. Rudolf, sudac Apelac. suda u Ljubljani i urednik »Slovenski Pravnik«.

Članovi odbora:

Arandelović dr. Dragoljub, univ. prof. u Beogradu.

Andrassy dr. Juraj, docent na sveuč. u Zagrebu.

Andrejević Aleksandar, apelacioni sudac u Skoplju.

Dolenc dr. Metod, univ. prof. u Ljubljani.

Dragović Nikola, predsjednik suda u Andrijevici.

Janković Momčilo, odvjetnik u Beogradu.

Katičić dr. Natko, odvjetnik u Zagrebu.

Lučovnik dr. Janko, zamj. drž. tužioca u Ljubljani.

Pavlas dr. Ignjat, odvjetnik u Novome Sadu.

Perić dr. Ante, odvjetnik u Dubrovniku.

Petrović Milutin, predsjednik općine u Beogradu.
Pržić dr. A. Ilija, asistent na univerz. u Beogradu.
Simić dr. Milivoje, predsjednik vrhovnoga suda u Sarajevu.
Šilović dr. Josip, ban u m. u Zagrebu.
Vidoević dr. Matija, odvjetnik u Dubrovniku.
Žirovnik dr. Janko, odvjetnik i predsjed. Adv. Komore u Ljubljani.

Predsjednik stavlja ovaj predlog na glasovanje; predlog se prima per acclamationem. Predsjednik proglašuje predložene izabranim.

Dr. Ćiril Bařinka javlja se za riječ. Razlaže potanko historijat postanka Kongresa pravnikâ slavenskih država, njegovu svrhu i organizaciju. Govori o potrebi boljeg poznavanja i solidarnosti slavenskih pravnikâ. Pozivlje prisutne da posjete u što većem broju prvu skupštinu tog Kongresa, koja će se održati 8—10. IX. 1933. u Bratislavi i neka sami vrše najintenzivniju propagandu za ideje Kongresa.

Dr. Vařny, prof. univ. u Brnu, odaje priznanje visokome nivaeu diskusije na ovome Kongresu te izrazuje nadu, da će jugoslavenski pravnici brojnim učešćem pomoći da se jednako visoki nivaeu diskusije održi i na skupštini Kongresa u Bratislavi.

Povodom prethodnih dviju govora Stojan Jovanović predlaže na prihvât ovu rezoluciju:

»Peta skupština Kongresa pravnikâ Kraljevine Jugoslavije s radošću prima na znanje da je prvi Kongres pravnikâ slovenskih država već pripremljen i da će se održati u Bratislavi 8—10. septembra 1933. god. Jugoslovenski pravnici pozivaju se da propagiraju ideju ovoga Kongresa i da u najvećem broju učestvuju na njemu.«

Ovaj predlog rezolucije bude prihvaćen jednoglasno.

Pošto se nitko nije više javio za riječ, zaključuje predsjednik skupštinu kraćim govorom. U njemu upućuje prije svega tople riječi zahvalnosti svima onima, koji su doprinijeli sjajnome uspjehu ovoga Kongresa. Zahvaljuje poimence dubrovačkim kolegama i pročelniku mjesnoga pripremna odbora Dru. Bizzaru i tajniku dru. Vidoeviću. Zahvaljuje načelniku Dubrovnika dru. Mičiću i njegovu građanstvu na srdačnome dočeku. Odaje priznanje domaćim gospodama, ali i onima, koje su došle izvana sa svojim muževima i »prateći ih bdile nad njima da ovi pravnici, daleko od kuće, ne sidu s puta prava.« Svoj govor završava ovim riječima:

»Puni pravne svijesti raspravljali smo ovdje o pravu i zakonima: o sadanjim i budućim. Dali smo kritiku i stavili konkretne predloge. Ali naš zadatak nije time ispunjen, naš rad nije dovršen. I poslije ove skupštine, radimo ustrajno i neustrašivo na tome, da pravna načela, ovdje ispovijedana, provedemo u svojim uredima, u svome zvanju, u životu. Sa ovog historijskog tla ponesimo kao primjer i jednu historijsku uspomenu. Ustav dubrovačke Republike poznao je instituciju Proveditoria Republike — Provveditori della Republica. Oni su stajali poviše i mimo Senata, pravoga držaoca vlasti u republici. Oni su bili čuvari zakona i ustava. Oni su bdili nad tim da se ne glasaju zakoni protivni ustanovama Republike. I mi jugoslavenski pravnici budimo moralni provednici ove države; bdijmo nad pravom i čuvajmo zakone u njoj. Kad ostavimo Dubrovnik, budimo mi Dubrovnik u onome smislu, u kojemu ga je pozdravio engleski historik Gibbon: da je žižak slobode, koji prkošaše svemoćnosti Turske Imperije. Kongres pravnikâ neka bude plamen slobode i prava! Čuvajmo taj plamen da ga vjetrovi nepravda ne utru!»

Time je skupština u 11.45 sati prije podne zaključena.

Dovršeno i potpisano.

Dr. Ivo Politeo, v. r.
predsjednik.

Matija D. Jakšić, v. r.
perovoda.

Брзојав Њ. В. Краљу и одговор

Његову Величанству Краљу

АЛЕКСАНДРУ I.

Београд.

Учесници Конгреса правника Краљевине Југославије поздрављају Ваше Величанство манифестујући вјерност и оданост држави, праву и законима.

Предсједник Конгреса.

ОДГОВОР

Предсједнику Конгреса Дру. Иви Политео

Господине!

По налогу Његовог Величанства Краља част ми је изјавити Вам захвалност на родољубивим изразима оданости и верности поднесеним у име учесника Конгреса Правника у Дубровнику.

Изволите примити, Господине, уверење мог поштовања.

Б. Ј. Чолак Антић в. р.

Записник о сједници I. секције

скупштине Конгреса правника у Дубровнику дне 7. X. 1932.

(Тема: Треба ли увести одн. задржати усмену опоруку?)

Прочелник: Др. Жировник Јанко, предсједник Адвокатске Коморе у Љубљани.

Перовоја: Др. Подић Мато, адвокатски кандидат у Дубровнику.

Прочелник: Др. Жировник отвара сједницу у 15 сати.

Референт др. Сајовић Рудолф на поткрепу свог становишта изнесеног у свом реферату, који је отштампан у »Споменици«, навађа, да је опорука један од најважнијих правних послова и да зато захтијева посебну форму. Споразуман је, да је за опоруку најприкладнија јавна форма; а што се тиче приватних форма, даје се предност писменој опоруци само случајно. За развој тестаментарног права одлучно је било францеско право те су се кодификатори »code civile«-а одлучили за писмену приватну опоруку, која је обичајно вриједила на сјеверу Француске, премда је на југу Француске вриједила приватна усмена опорука.

Усмена опорука нема мањкавости, јер и сам референт г-сп. Томовић не познаје случаја, да би се у Црној Гори појавиле лажне опоруке. Референт др. Павлас каже, да је најјачи аргумент против усмене опоруке тај, што свједоци могу да криво схвате изјављену последњу вољу. Али иста је ствар с писменом опоруком, која зато такође не би смјела имати никакве предности.

Ако допуштамо могућност да тестватор у изванредним приликама направи опоруку пред непознатим особама, зашто би му бранили да исто учини у нормалним приликама и да своју последњу вољу повјери поштењим особама? Г-сп. Шапчанин опаска, да у случају помаљкања сунца, наступа законско наследно право; но то би значило спријечити сељака у његову праву да располаже са својим иметком за случај смрти, које му право закон ипак изријеком даје. Често сељак има посебних жеља, које, док је чил и здрав, неће да изрази, а ова форма опоруке у првом реду вриједи за сељачки сталеж.

Коначно наглашује да усмена опорука пред више особа има нарав јавне опоруке, што писмена нема.

Предлаже стога да буде прихваћена резолуција његова реферата.

Референт Томовић Божић излаже своје становиште као у свом реферату у »Споменици«, заступајући мишљење да усмена опорука има вриједити само као ванредна форма опоруке, и то у случајевима поплаве, рата, војње на мору и т. д. Осим тога предлаже да се писмена јавна опорука може учинити и у општини пред два свједока.

Предлаже стога резолуцију као у реферату др. Аранђелковића.

Референт др. Павлас Игњат разлаже такође као у свом реферату у »Споменици« с додатком, да установа опоруке има свој извор у обичај-

ном праву, али да је данас тенденција цијелог законодавства да се обичајно право замијени писаним законима.

Разлаже затим, да је на његову правноме подручју, т. ј. у Војводини, заштитна имовина појединаца јако осигурана, те се некретнине, па ни најмањи дио, не могу пренијети без строгих писмених форма, па кад је тако ограничен пренос имовина *inter vivos*, тим више мора да буде *mortis causa*, што се никако не смије повјерити несигурним свједоцима, који никако не могу да вјерно репродукују оно што је тестватор хтио, а наполе не након дугог времена. То вриједи и код поштених свједока, а поготову се несигурност повећаје код непоштених свједока. Већ то што је у скоро свим законодавствима трајање вриједности усмене опорукe ограничено на три мјесеца, јасно одаје да усмена опорукa има нарав само ванредне врсте опорукe.

Истиче затим да је увијек боље и праведније да наступи законско наследиство, него кад се каткад велики иметак повјери меморији несигурних свједока.

Предлаже стога да се усмена опорукa усвоји једино као ванредна форма

Узимљу затим учешћа у дискусији ова господа:

Др. Адлешич Јуро, одвјетник из Љубљане:

Заступа мишљење да се дозволи приватна усмена опорукa, као што се дозвољава приватна усмена погодба међу живима. Усмена погодба је данас у трговачкоме животу редовна форма контрактирања. Досадашња пракса у погледу усмене опорукe добра је тако да ради не саме уопће не долази до спорова.

Госп. др. Павлас и други оснивају своја мишљења понајвише на францеским и њемачким законима, али ми се морамо више обазирати на правне засаде славенских држава, као н. пр. на Чешкословачку.

Код нас сељаци често пута се опиру до задњег часа живота учинити опоруку, а онда је касно и немогуће доћи до јавне власти у сврху тестирања.

Противи се установи опорукe пред опћином, јер сматра да то опет није друго него приватна усмена опорукa пред двојицом свједока, које опћина постави; не види у вој установи никакве предности пред обичном споруком пред свједоцима.

Што се пак тиче изнесеног притовора да свједоци тешко могу да памте одредбе опоручитеља, мишљења је, да се тај недостатак даде уклонити тако да им се наложи да кроз извјесно кратко вријеме оду на суд и тамо искажу опоручитељеву вољу.

Предлаже затим да се усмена опорукa узакони као редовна форма споручивања.

Госп. Јанковић Момчило, одвјетник из Београда:

Разлаже да је одредба српског закона о укидању усмене опорукe била актуелна онда, када су се правни послови међу живим уз учествовање свједока могли усмено да склапају само до износа од Дин. 200. Али данас то више није актуелно, јер усмена погодба вриједи једнако као и писмена, а и писмена погодба није баш неприкосновена. Данас постоји тенденција, да судица, кад носицац судске власти, оцијени, колико један правни посао вриједи а колико не.

Пристаје уз гледиште словенских колега правника, а наполе је мишљења, да је усмена опорукa од велике важности код сељака, јер на тај начин може сељак да пуноважно располаже са својом имовином на лакши начин, и то непосредно пред смрт. На суцу је пак да оцијени ваљаност исказа, као и саму вјеродостојност свједока.

Треба имати на уму и то, да ће наш сељак у више случајева прије и ратије казати свједоцима оно што хоће, него ли написати, па ма било и писмен. Судица ће пак брзо разумјети, да ли ће свједоцима поклонити вјере или не.

Законодавство не смије да потискује обичајно право, које познаје усмену опоруку.

Сматра ипак потребним да свједоци у релативно кратко вријеме пред судом искажу опоручитељеву вољу.

Др. Бајич Стојан, судица из Љубљане:

Истиче да у пракси има много више фалзификата код писмене приватне опорукe него ли код усмене, па ако се не призна усмена приватна опорукa, онда се не смије признати ни приватна него само *apud acta conditum*.

Марковић Славко, одвјетник из Ниша:

Усваја мишљење да треба изједначити усмену и писмену опоруку образлажући то тиме да је аналфабетизам још велик те писмена опорукa не може да замијени усмену. Даљњи разлог је и тај што су у Србији, а и другдје судови доста далеко од појединих сељака.

Истиче затим, да наши сељаци чекају обично задњи час живота за тестирање; а сувише још и данас постоји у Србији увјерење да је усмена опорукa могућа.

Сматра потребним да се усвоји и усмена и писмена приватна опорукa, тиме да се код усмене опорукe обвезе свједоке да кроз кратко вријеме изјаве суду оно што су од тестватора чули, како то не би могли касније промијенити.

Јовичић Милош, апелациони судица из Београда:

Заступа мишљење да се усмена опорукa усвоји једино као ванредна форма.

Цитира мишљење Пфафа, Хофмана и Андерса.

Истиче да се не може упоређивати свједоке код правних послова *inter vivos* и оних *mortis causa*, јер ако се установи да су свједоци били у чему непоуздани, правни послови *inter vivos* могу се још увијек промијенити, док они *mortis causa* не могу, јер мртва глава више не говори. Приватну усмену опоруку не позна ни њемачко, ни француско па ни швајцарско законодавство. У Србији је до године 1911 приватна усмена опорукa имала више гаранција, јер се је захтијевало 5 способних свједока, али ипак их је било врло много непоштених, што је и било разлог укинућу усмене опорукe.

Противи се мишљењу г. Томовића о установи опорукe пред опћинским вредима.

Предлаже да се усмена опорукa усвоји једино у случајевима нужде и да у том случају не буде потребно заједничко присуство свједока.

Лајовиц Антон, апелациони судица из Љубљане:

Заступа мишљење да би укинуће усмене опорукe било у противности с процесуалним правом, које допушта доказ путем свједока. Судица је по начелу слободне оцјене доказа слободан да цијени вјеродостојност свједока. Укинућем усмене опорукe погодновало би се принципу неповјерења, јер кад би се оставила само писмена опорукa, која бј безусловно вриједила, јер кад би биле везане руке, изразило би му се неповјерење, јер да он не може исправно оцијенити ваљаност усмене опорукe.

Мишљења је да није потребно наложити свједоцима, да кроз кратко вријеме дођу на суд у сврху исказа последње воље.

Др. Белић Матија, одвјетник из Ђакова:

Заступа мишљење да се укине усмена опорука те навађа, да се на правном подручју бивше Хрватске и Славоније ријетко која усмена опорука ефектуира, јер да скоро увијек долази до парница, у којима се таква опорука проглашује ништавом и наступа наследство *ab intestato*.

Истиче надаље, да се оне правне послове, који се одмах ефектуирају, може лако провјерити путем вједока, док за оне, који ће се ефектуирати потом након дуге временског размака, треба и строжих форма. Стога треба усмену опоруку одбацити или појачати гаранције за њу.

Др. Ристић из Београда:

Каже да би једини оправдани разлог за усмену опоруку могла да буде слаба писменост, иначе да она не може да остане. Што се тиче приговора, да усмена опорука налази подлогу у обичајном праву, мишљења је да и обичајно право подлежи еволуцији као и писано право; оно треба да се саобрази приликама, које захтијевају строже форме.

Слаже се потпуно с резолуцијом др. Павласа.

Др. Мондшеин из Сарајева:

Мишљења је да треба увести усмену опоруку. Подупиरे то мишљење износећи историјат опоручнога права у Босни и Херцеговини.

Др. Јереб Антон, јавни бележник из Коњиц:

Заступа мишљење да ни писмена ни усмена опорука, учињене у задњем часу живота, нијесу вјераан израз посљедње воље.

Противи се стога коли усменој толи писменој приватној опоруци те пристаје једино уз јавну.

Димитријевић Јован из Београда:

Пристаје уз писмену а никако не уз усмену опоруку, која да је продукт обичајнога права.

Кодер Антон, јавни биљежник из Мурске Суботе:

Пристаје такођер уз писмену а противи се усменој приватној опоруци.

Др. Адлеша Јура:

За покрепу свог већ израженог мишљења навађа, да ако свједоци могу да судјелују у правним пословима *inter vivos*, онда могу такођер и у правним пословима *mortis causa*.

Истиче затим да право мора да буде одраз цијелог народа, а не само појединог дијела.

Г. Јовић Милош:

Каже да нијесу исто свједоци у правним пословима *inter vivos* и они *mortis causa*.

Истиче, да је српски закон из год. 1911 нужна појава из онога доба и поука за све нас.

Прочетник прогласује дискусију довршеном.

Стављају се на гласовање предлози др. Аранђеловића и др. Сајовића, али тако да се из предлога др. Аранђеловића испушта набрајање ванредних догођаја. Према томе предлог др. Аранђеловића гласи:

»Конгрес правника изражава жељу да се у нови грађански законик не уноси установа редовнога усменог тестаментa.

За случајеве, кад је тастатору услијед ванредних догођаја било немогућно да изјави своју посљедњу вољу у којој другој законом прописаној форми, допуштено је изјавити је усмено пред 2 способна свједока.»

Предлог др. Сајовића гласи:

»У нашем јединственом грађанском законнику нека се допусти као редовна форма усмена опорука. Та је ваљана, ако је опоручитељ јасно изрекао своју посљедњу вољу пред тројицом опоручних свједока, који су заједно присутни. Садржину усмене посљедње воље морају сва тројица свједока под присегом сутласно потврдити, али ако се који између њих не може више саслушати, довољна су остала двојица, — иначе је изјава посљедње воље неваљана.»

За предлог др. Аранђеловића пало је 12 гласова, за онај др. Сајовића 11; они који су заступали мишљење да треба признати и усмену опоруку, но с ограничењем, да свједоци кроз кратко вријеме на суду изјаве посљедњу вољу, уздржали су се од гласовања.

Тиме је сједница секције довршена.

Закључено и потписано.

Др. Подић Мато в. р.

Др. Жировник Јанко в. р.

перовођа.

прочетник

Zapisnik o sjednici II. sekcije

Kongresa pravnika Kraljevine Jugoslavije u
Dubrovniku, dana 7. X. 1933.

(Тема: »Zadatak i značenje suca истражитеља у кривичном поступку«.)

Početak rada u 4 sata popodne.

Проћелником једногласно изабран др. Ј. Шиловић, бан у р.; његовим замјеником Урошевић М. Лаза касас, судија из Београда, а перовођом Vragolov др. Нико, судиј, приправ, из Dubrovnika.

Проћелник др. Ј. Шиловић отвара дискусију кратким говором и даје riječ Урошевић М. Лазу, кас, суд., који разлаже о теми, као у своме referatu одштапаном у »Spomenici Kongresa itd.«

Poslije njega dobiva riječ Prokić М. Бождар, касас, суд., из Београда, који такођер излаже као у referatu одштапаном у »Spomenici Kongresa itd.«

Zatim redom govore: Jančić др. Иван, старјешина Držav. tužioštva из Maribora; Vesel др. Јосип, одвј. из Сарајева те Jančiković др. Тома, одвј. из Zagreba, који разлажу као у својим referatima одштапаним у »Spomenici Kongresa itd.«

Na kraju uzima riječ др. М. Dolenc проф. univ. из Ljubljane, који се осврће на излагања predgovornika и predлаже rezoluciju у smislu да dosadašnji zakonski propisi о radu истражног судије остану за sada непромијенени.*

Po završetku diskusije а на predlog proćelnika др. Ј. Шиловића образује се ужи odbor, — који је састављен од proćelnika и prije spomenutih referenata —, у svrhu redigovanja rezolucije.

*) Govor др. Dolenca одштапан је у cijelosti posebno у ovome Dodatku Spomenice. — Op. ur.

Poslije konačne redakcije rezolucije, pročelnik daje da se ista pročita. (Pročitana je u plenumu, u čijem je zapisniku i odštampana).

По čitanju rezolucije, pročelnik dr. Šilović određuje glasanje, u kojem ona bude u cjelini jednoglasno i prihvaćena.

Dovršeno.

Dubrovnik, 7. X. 1932.

Pročelnik:
dr. J. Šilović, v. r.

Perovoda:
Vragolov dr. Niko v. r.

Записник о сједници III. секције

скупштине Конгреса правника у Дубровнику дне 7. X. 1932.

(Тема: Хипотека на поморским бродовима).

Прочелник секције: Др. Стијепо Кнежевић, одвјетник из Дубровника.

Перовођа секције: Матија Д. Јакшић, адв. припр. из Дубровника.

У 3 сата по п. прочелник јавља да је отпочео рад секције. Подравља присутне и захваљује на избору. Јетиче важност нашег мора и развоја поморске морнарице, али такођер и помањкање кодификованог поморског права.

Разлаже глв. данашње конференције и позива присутне да узму учешћа у раду.

Јавља који су референти и том приликом упућје да је Др. Шкарица спријечен болешћу да присуствује, па позивље Др. Могана да изложи реферат Др. Шкарице.

Др. Алте Перић предлаже да као замјеник прочелника буде биран Др. Вицко Свилокос, што присутни једногласно прихватају.

Референт Др. Јулије Моган из Загребa излаже реферат Др. Шкарице и свој те износи мишљење по предмету, који је на дневном реду.

Референт Др. Борис Фурлан из Љубљане излаже свој реферат, придружујући се мишљењу Др. Шкарице и Др. Могана.

Др. Илија Пржића из Београда излаже свој реферат те износи мишљење, које се не слаже са мишљењем предговорника.

Предлаже кодификацију гјелокупног поморског права, здруживање закона о хипотеки на брод, стварање установе поморског хипотекарног кредита.

Прочелник отвара дискусију.

Др. Андраси из Загребa поставља питање Др. Могану, је ли закон о хипотеци на броду у сагласности са пројектом поморско-правног законика.

Др. Моган даје објашњења о раду комисије за кодификацију.

Др. Вицко Свилокос из Дубровника се у цијелости слаже с мишљењем и предлозима Др. Пржића.

Др. Видан Благојевић из Београда као члан сталног одбора конгреса истиче разлоге, који су руководили конгрес да на дневни ред постави питање о хипотеци на брод. Иначе се у својим разлагањима у цијелости слаже с мишљењем и предлозима Др. Пржића.

Претсједничко мјесто преузимаље замјеник прочелника Др. Вицко Свилокос.

Др. Вем из Љубљане излаже разна мишљења и жеље бродовласника и помораца о овом питању конкретизујући жеље бродовласника овако:

Да се одмах узакони досадашња пракса, то јест да предвијезбе за дугове бродовласника, које су унесене у бродском регистру, добију законску важност, што сада немају, него важе само за управне власти, док имају судске одлуке предност, ако су и касније услиједиле.

То питање је врло важно и хитно и не треба чекати на оснутак једног кредитног завода или на прилагођење статута које државне новчане установе (држ. хипотек. банке). Када буде такав завод ту и кад буде новаца онда се може ставити на снагу нови опширнији закон и онда се може говорити о обавезном уношењу хипотеке и у уписни лист, што за сада није потребно, јер ће се радити скоро искључиво о хипотекама за дугове у иностранству, гдје се то свуда не тражи (нпр. Енглеска не тражи).

Др. Стијепо Кнежевић из Дубровника излаже о предмету нарочито обзиром на практични ефекат хипотеке на брод. Као члан одбора за кодификацију при Министарству правде износи како је слиједио рад комисије. У цијелости се слаже с мишљењем и предлозима Др. Пржића.

Претсједничко мјесто поновно заузима прочелник Др. Кнежевић.

Др. Година сматра да правнички конгрес треба да заузима одређено становиште у питању изједначења закона. Предлаже да конгрес правника одлучи да се што прије прогласе они закони који су већ проглашени т. ј. грађански ларнички поступак и извршни закон а да се пројекти других закона, који су већ свршени одмах узму у рад и озакопе. У осталом се у цијелости слаже с тезом Др. Пржића уз исрбу примјеру.

Др. Андраси говори о неподесности данашњег постојећег законодавства обзиром на хипотеку на брод. Мисли да је озакоњење хипотеке на брод ургентно, док то није случај са осталим поморским правом. Држи да конгрес без обзира и на друге жеље треба да се изрази и јако истакне потреба озакоњења хипотеке. Иначе је за компромисно ријешење међу већ постављеним предлозима.

Др. Младинео се слаже с предговорником и тражи да се хипотека на брод одмах озакопи како би бродовласници могли у есентуалном побољшању прилика одмах стицати нове бродове за што је питање хипотеке неопходно потребно. Слаже се с рефератима Др. Шкарице, Др. Могана и Др. Фурлана.

Др. Вајни, проф. ун. из Брна, говори чешки. Излаже стање чехословенског законодавства о овом питању. Мишљења је да се материја поморског закона може донијети независно од опћег трговачког закона.

Др. Тановић излаже како се оба истакнута мишљења теоретски поклапају. Мисли да практичан пут техничког доношења закона не говори за тезу Др. Могана и др. Доношење појединих закона сматра да смета редовној и доброј законској примјени. Слаже се с предлозима Др. Пржића уз замјерку да је сувишно да се у резолуцију ставља и захтјев стварања једне институције за хипотекарни кредит, јер је мишљења да ће то сам живот да створи по потреби а на правницима је само да створе саму сигурност. Пигање институције хипотекарног кредита може да се нађе у мотивацији резолуције.

Др. Бубало слаже се са предговорником, предлажући да се кодификација опћег поморског права потражи баш на основу потребе хипотеке на брод.

Др. Перић теоретски дискутује питање хипотеке у вези са рефератом Др. Фурлана. Мишљења је да се питање хипотеке на брод према

томе не може кодифицирати док се не расправи питање цивилне хипотеке и доведе у сагласност с хипотекама на некретнине. Док предлаже дефиниција хипотеке као заложно право на некретнине, не може бити хипотеке на брод.

У конкретном случају је мишљења да питање специјално хипотеке на брод није актуелно, пак предлаже да се усвоји мишљење Др. Пржића.

Др. Руждић слаже се с мишљењем Др. Андразија, особито обзиром на старе случајеве, који су већ у оврси.

Др. Малнерић се придружује мишљењу Др. Пржића. Доцније при доношењу трговачког права да се овај дио, т. ј. поморско-трговачко право придружи опћој трговачкој кодификацији.

Прочелник закључје дискусију и позива Др. Пржића и Др. Могана да резимирају дискусију.

Др. Пржић резимира: Сви се слажемо да треба кодификовати поморско право, и стоји на становишту да је поморско право потребно засебно кодифицирати а с њим и бродску хипотеку као саставни дио.

Чита свој предлог резолуције, који гласи:

»Пети конгрес Правника сматра да је за напредак наше привреде потребно, да се што више развија наша трговачка морнарица, а да је за њен развитак потребно доношење нашег новог поморског трговачког законодавства. У томе циљу Конгрес поздравља рад на доношењу поморског трговачког законодавства, и изражава жељу да се овај рад што скорије оконча и нови закон обнародује. Овај закон треба да обухвати целокупну материју поморског трговачког права, а између осталог и питања привилегија и хипотеке на брод.

Да би се помогао развитак трговачке морнарице, а како је за градњу и опрему бродова потребан велики капитал, који се уз повољне услове може добити у првом реду средством хипотеке на бродове, Конгрес сматра да је уз озакоњење одредаба о хипотеци на бродове потребно стварање једне хипотекарне банке за поморски кредит, односно стварање могућности да се такав кредит добије код Државне хипотекарне банке.»

Др. Моган резимира: Констатује велики интерес за поморско право. Чита свој и Дра. Шкарице предлог резолуције, који гласи:

»Конгрес правника у Дубровнику сматра:

да је за промишање наше привреде потребно да се што више развије трговачка наша морнарица, и да се на нашим бродовима врши превоз по мору толико за робу, која се из наше државе извози, колико за ону, која се увози, а и за пренос путника, те да се на тај начин помогне нашим vrijедним данас незапосленим морнарима;

да за развитак трговачке морнарице потребни су велики капитали за градњу и опрему бродова, а да се ти капитали уз јефтине увјете могу добити било код домаћих, било код иностраних новчаних завода путем хипотеке на бродовима;

да у нашој држави нема законских материјалних и формалних одредаба, које уређују хипотеке на морске бродове;

Конгрес зато препоруча Краљевској Влади, да чим прије донесе потребне законе, који ће на чврстом и модерном темељу уредити хипотеку на морске бродове.»

Др. Тановић предлаже да прочелник у друштву референата саставе заједнички предлог резолуције, што се прихваћа.

Прочелник у ту сврху одређује 5 минута одмор.

Послије одмора прочелник позива Др. Пржића да прочита нацрт резолуције.

Др. Пржић чита нацрт резолуције, која се једногласно прихваћа. Прихваћена резолуција гласи:

»V. Конгрес правника у Дубровнику сматра да је за напредак наше привреде потребно, да се што више развије наша трговачка морнарица, а да је за њен развитак потребно хитно доношење новог поморског трговачког закона. У томе циљу конгрес поздравља досадашњи рад на доношењу поморског трговачког закона, и изражава жељу да се овај рад што скорије оконча и нови закон обнародује. Овај закон, за који Конгрес препоручује да не буде дио опћег трговачког закона, треба да обухвати целокупну материју поморског трговачког права, а нарочито хипотеку на бродове.

У случају ако би доношење поморског трговачког закона наишло на препреке такве природе, које би проузроковале одуговлачење, Конгрес изражава жељу да се што прије донесу потребни закони за уређење хипотеке на бродове.

Да би се пак помогао развитак трговачке морнарице, а како је за градњу и опрему бродова потребан велики капитал, који се уз повољне услове може добити у првом реду средством хипотеке на бродове, Конгрес сматра да је уз озакоњење одредаба о хипотеци на бродове потребно и организовање таквог кредита, чим то привредне привлике допусте.»

Прочелник јавља да се ће ова резолуција предложити пленуму Конгреса да ју и он прихвати те закључује рад секције у 19 сати.

Zapisnik o sjednici IV. sekcije

skupštine Kongresa pravnika u Dubrovniku dne 7. X. 1932.

(Тема: Трошарина као извор прихода државе, бановина и опћина.)

У 16.15 сати predsjedatelj Dr. M. Stojadinović otvara kratkim pozdravnim govorom zasjedanje IV. sekcije.

Potom daje riječ referentu Dušanu M. Letici, koji u kratkim potezima izlaže svoj referat odštampan u Spomenici. Upozorava da je riječ »narodni« u njegovom referatu na str. 159. red 13. Spomenice suvišno odštampana, te da se briše radi boljeg razumijevanja tog pasusa.

Zatim predsjedatelj daje riječ dr. Valdemaru Lunačeku, koji se ispričava što je svojim referatom nešto zakasnio i tako da taj referat nije ušao u Spomenicu, ali ga je zato razmnožio u dovoljan broj primjeraka.

Prisutnima se dijele primjerci otštampanog referata.

Dr. V. Lunaček zatim u kratkim potezima iznaša kako u svom tiskanom referatu.

Presjedatelj Dr. Stojadinović iza izlaganja Dr. Lunačka zahvaljuje referentima na zauzimanju i trudu, te na iscrpnim referatima. Naglasuje da se gg. referentj slažu u osnovnim idejama. Zatim daje perovodi sekcije A. Rajčeviću, da pročita rezoluciju, koju sekcija predlaže. Po pročitanju rezoluciji predsjedatelj otvara diskusiju.

Prvi se javlja za riječ Dr. Božo Maričić, koji napominje, da je trošarina na vino i rakiju prebačena na точице, што је на штету njihovu i државе те предлаже да се и ово има у виду при доношењу резолуције.

Dr. Vidan Blagojević izrazuje zahvalnost referentima, što su pokazali stručno na rdave strane zakona o trošarini; izrazuje potpuna

saglasnost sa referentima u pogledu iznesenih misli; ističe, da se trošarina ne može u bezkonačnost povećati, pa zato da u rezoluciji treba jako naglasiti da se u porezovanju kod trošarine smije ići do granice, koja je određena granicama drž. prihoda na tim predmetima; preporučuje ponovno uvadanje premije na iznos vina, koja je od države ukinuta. Na koncu izjavljuje da je u cijelosti za predloženu rezoluciju.

Nikola Dragović, predsjednik Okružnog suda u Andrijevici, izjavljuje, da je za pročitane rezolucije. Naglasuje da bi razni pravilnici opštinski i banovinski u pogledu trošarinskoga poreza morali biti u saglasnosti s propisima zakona, međutim da to nije, te često nastaje kaos. Nadalje kaže da prije proizvođač na ono što je sam trošio, nije plaćao trošarinu, dok da se u praksi radilo i drukčije. Ističe da se trošarina uzimlje na predmete primordijalne potrebe a to nebi smjelo da bude; također da bi trebalo nastojati, da opština i banovina ni u kojem slučaju ne mogu oporezovati pojedine predmete više nego država.

Nikola Simić, sekretar ministarstva finansija, kaže, da postoja-nije samoupravnih tijela povlači sa sobom i njihovo pravo da svoje fiskalne prilike sama uređuju. Egzistencija samoupravnih tijela kod nas temelji se na ustavu, pa prema tome moraju im se priznati i agende na području finansijske politike. Napominje, da bi se pri donošenju rezolucije morala imati u vidu ta prava samoupravnih tijela.

Nadalje kaže, da u pogledu trošarine ne postoji zakon, s kojim bi bilo određeno, koliko pojedina samoupravna tijela mogu određivati trošarine. Tu činjenicu pravda i kaže da je to radi tehničke strane obzirom na ekonomske diferencije banovina. Na svršetku podvlači da se treba čuvati da se rezolucijom ne dirne u individualna prava finansijske politike samoupravnih tijela.

Zatim predsjedatelj daje riječ Dr. V. Blagojeviću i N. Dragoviću radi ličnog obavještenja.

Dobiva riječ Vlaho Zglav, financ. savjetnik, te kaže da bi u vezi sa rezolucijom trošarinskih stopa, trebalo izvršiti i reviziju zakona o neposrednom porezu (odeliak o tečevini.)

Iza toga predsjedatelj daje riječ D. Letici, koji odgovara predgovornicima u diskusiji i konstatira, da većina misli, koje su od njih iznesene, došle su do izražaja i o njima je govora u referatu u »Spomenici«. Napominje da se u rezoluciji daju samo osnovna načela, kojih će se kasnije držati, a detalji tu ne umaze. Odgovara N. Simiću i kaže u pogledu participiranja, o kojemu je riječ u tač. 7. rezolucije, da se to odnosi na predmete koje država i banovina uzimlju u isto doba kao trošarinske poreske predmete: time da se ne dira u nikakova prava samoupravnih tijela. Također rezolucijom nije dirnuto ničim ni diskreciono pravo Ministra finansija, jer se u njoj samo savjetuje, da bi trebalo da postoji zakon, koji će im tu vlast normirati i dati u tom pogledu direktivu.

Presjedatelj zatim zahvaljuje svim govornicima i pita za ovlaštenje, da rezoluciju, koja je prije pročitana, smije predložiti kongresu.

Jednoglasno se prihvata odnosna rezolucija.

Presjedatelj izjavljuje da je završen rad IV. sekcije kongresa prav-nika i proglašuje zasjedanje ove sekcije završenim.

A. Rajčević s. r.
perovoda

Dr. M. Stojadinović s. r.
predsjedatelj IV. sekcije

Реферат Дра. Валдемара Луначека, тајника Коморе за трг,
и индустрију у Загребу*

Трошарина као извор прихода у буџетима државе, бановина и опћина

Извјесна кроничка недостатност порезних извора односно порезних прихода главни је проблем јавних финансија готово у свим данашњим државама. Разлози су овој појави опћенито познати и могу се у главном свести на ове елементе: 1.) Данашња држава, а једнако и сва територијална тијела стално проширују круг своје надлежности на свим подручјима своје управне дјелатности у најширем смислу ријечи; 2.) Поред државног фискалног система, постоје готово у свим државама још по двије категорије територијалних самоуправних тијела са све већим кругом јавних задатака, који изискују постојање и изградњу властитих потпуних фискалних система. То су опћине и још једно самоуправно тијело вишег реда (код нас бановине у другим земљама покрајине, департементи и слично); 3.) Поред свих напора Лиге Народа да се редуцира наоружање, нај централни проблем рада ове величајне институције није до сада решен, односно, добијени резултати доста су малени. Стога издаци за војне сврхе терете прорачуне свих држава огромним свотама.

Модерна финансијска наука створила је на подручју изравних пореза један нови и, смије се рећи, савршено дотјерани систем опорезовања. Тај је систем комбинација двају елемената порезног извора објективног и субјективног: објективни погађа принос извјесног рада или занимања (зараду), а субјективни доходак. У првом се случају ради о течевини, у другом о доходарини (порезу на доходак). Овом је конструкцијом теоретски омогућено двострано искоришћење истог порезног извора путем изравних пореза. Како је г. Летица већ споменуо у свом реферату, доходарина је као порезни тип побједосносно прошла цијелим свијетом те чини важан саставни дио порезних система великог дијела држава.

*) Овај реферат стигао је прекасно за Споменицу, па се зато накнадно уврштава у овај Додатак. Оп. ур.

Овај развој практичне порезне политике одговара посвема развоју науке о финансијама посљедњих година.

Теорија је наике утврдила, да главним начелима опорезивања (начела пропорцијалности и једнакости терета, те начело издашности) најбоље одговара доходарина или комбинација субјективног пореза — доходарине с објективним порезом — течевином. У пракси се је међутим показало, да и ова конструкција не достаје за получење равнотеже у финансијама данашњих државних заједница. То долази највише отуд, што су течевина и доходарина порези, који се разрезају на темељу валовања (фасије) сваког порезног обвезаника, а то значи, да примјена тих порезних типова изискује веома скупи административни апарат те силесију одиозних извида, који су неопходно нужни за получење реалног и једнаког опорезовања и сузбијање порезног неморала. Но показало се је и преко тога, да ни ова прилично савршена комбинација порезних типова не може задовољити фискалним потребама држава, које су стално и, да тако кажем, неизбеживо у порасту. Финансијска је, наике, теорија, изграђујући систем изравних пореза, добрим дијелом на посве новим основицама, заузела гледиште, да принципијелно трошарине или, боље речено, порези на потрошњу, на којима су били првенствено засновани старији порезни системи, који су до отприлике краја 18 вијека били довољно издашно врело прихода за покриће потреба ондашњих држава и других јавних тијела, не могу бити довољном основицом модерних порезних система. То је гледиште у првом реду мотивирано великом неправедношћу пореза на потрошњу те њиховим антисоцијалним дјеловањем, пошто порезну жртву намећу без разлике свакоме, најбогатијем и најсиромашнијем по истој схеми. То значи, како је опће познато, да је порезни терет код оваквих пореза битно јачи код сиромашнијега конзумента, него ли код имућнијег. То значи, да порези на потрошак дјелују на неки начин, као један порез с дегресивном прогресијом т. ј. порезни је терет у обрнутом омјеру с привредном снагом порезног обвезника (у овом случају: потрошача). Што је слабији порезни обвезник, тим је јачи порезни терет. Полазећи с овога гледишта теорија је дошла до закључка, да порезе на потрошњу треба ограничити на артикле, који имају карактер раскопи и оне, који служе само ужитку (у првом реду алкохол и сва алкохолна пића). Према тому треба забацили порез на потрошњу код свих артикала, који не спадају у ову категоријацију, а обилни регрес за изгубљени приход наћи ће се у све више усавршеном систему изравних пореза. Финансијски је нужа међутим у задња два-три деценија све више преба-

цила исправну аргументацију теорије. Разлози су познати и ми смо их напред већ споменули. Излаз за праксу није се могао наћи другачије, него да се у неку руку комбинују порезни системи прошлости са системом, који је израдила новија теорија. То значи уз потпуно изграђени систем изравних пореза с порезом на доходак уводе државе у све већем опсегу опет у живот стари систем пореза на потрошњу те га примењују, макар да се тиме порезни извори оптерећују са свега три или четири стране. Нужа закон мијења. Најјасније се то види код пореза на пословни промет, који се почевши од Немачке (г. 1916) уводи у све већем броју држава, па и у нашој (г. 1921.). А порез на пословни промет није ништа друго него опћи порез на потрошак, отприлике онако, каква је била генерална акциза старих немачких градова.

Уведењем пореза на пословни промет и јачим акцентуирањем специфичних трошарина поред потпуног система изравних пореза те разних других неизравних (царине, таксе, монополи итд.) настаје прије свега питање: докле ће се моћи, а да се не дира у субстанцију народне имовине, односно да не настане дјеломична конфискација реалног доходак привредних јединица? Данашња порезна пракса конструирана по закону неодољиве финансијске односно фискалне нужде може свакако у блиској будућности — барем схематски или теоретски — довести државне финансијске управе до границе, гдје се нови порезни извори више не могу наћи, а оптерећење постојећих не може више повисити, јер пријети економско назадовање ради превеликог порезног притиска, по чему сваки порезни систем, и најдотеранији, губи снагу и вредност. Мислимо да је теоретски, схематски, готово немогуће одредити границу, гдје настаје диспропорционалитет порезног оптерећења. Но свакако ваља рачунати с чињеницом, да су се многе данашње државе прилично примакле овој граници, па да је већ за то потребна једна политичка реоријентација, која ће омогућити и финансијско-политички преокрет у правцу извјесног олакшања порезног оптерећења.

Ову мање више опћениту проблематику изнијели смо овдје, јер она има нарочито значење за нашу државу. Г. Летица је у свом реферату врло исправно истакнуо, да трошарине играју увијек размјерно већу улогу у економски слабије развијеним — или рецимо отворено — сиромашнијим државама, него ли у државама с јаком индустријом и јаком агломерацијом капитала. Однос фискалног ефекта државних трошарина спрам ефекта изравних пореза предочен је табеларно у реферату г. Летице (стр. 158). По нашем се мишљењу ова појава има приписати тому, да у сиромашнијим државама

има размерно мало јаких привредних јединица, а што је просјек народног господарског дохода нижи, то више ће појединац измакнути захвату изравних (непосредних) пореза. Услед тога је држава мање више упућена, да подржаје веће трошарине. Обратан је однос у богатијим земљама. Могло би се према тому рећи, да постоји неки функционални однос између рендемента трошарина и рендемента изравних пореза.

Ове смо опћените опаске изнијели у сврху, да можемо одговорити на извјесна питања, која су садржана у постављеној теми те на њих треба одговорити с обзиром на специфичне порезнополитичке прилике у нашој држави. При том се ослањамо на цјеловито, прецизно, аналитичко и прагматичко излагање, изнесено у реферату г. Летице. По нашем се мишљењу тамо изнесеном материјалу — осим неких појединости — нема што ни додати ни одузети. Било би стога сувишно, да се у овом реферату поновно расправи материјал који је већ обрађен у реферату г. Летице. Држимо међутим, да ће бити корисно, да у вези с тим изнесемо на дискусију неколико начелних напомена, те да покушамо да за иста нађемо одговарајуће ријешење.

Постављену тему требало би по нашем мишљењу проширити, и то у двојаком погледу: 1.) намјесто трошарина, требало је заправо рећи: порези на потрошњу. Трошарине су по нашој законској терминологији само једна група пореза на потрошњу, који постоје у нашој држави и оне се само формално разликују од осталих наших пореза на потрошњу. Поред трошарине у ужем смислу ријечи, порез на пословни промет спада у ред пореза на потрошњу баш као и трошарине, а исто тако и разни монополизирани артикли (сол, барут, жицице, духан, петролеј и цигаретни папир). Коначно спадају овамо и разни облици пореза на раскош (10%-ни луксусни порез уведен законом од 15. 8. 1932., порез на аутомобиле, на играће карте итд.). Ово је већ истакнуто и у реферату г. Летице (стр. 160), само се по нашем мишљењу код расправљања извјесних начелних питања не могу специфичне трошарине издвајати од осталих облика пореза на потрошњу.

2.) Надаље требало је у постављеној теми додати, да се има расправити питање потрошних пореза уопће, а напосе с обзиром на њихово значење и њихову важност у државном, бановинском и опћинском газдинству Југославије.

По нашем би мишљењу онда постављена тема гласила овако: Порези на потрошњу као извор прихода уопће, а напосе с обзиром на наше државне, бановинске и опћинске финансије. Мислимо да је ваљда тема и била овако замисљена.

У слиједућем ћу формулирати неколико питања и покушати, да на њих дам образложени одговор у оквиру опћих идеја, које су изнесене овдје и у реферату г. Летице.

1. Какав би требао да буде однос специфичних трошарина спрам пореза на пословни промет у порезном систему наше државе.

И трошарина и порез на пословни промет су порезни облици, који су, како смо већ рекли, а приори и неизбежно неправедни. Њихов је захват невидљив и то је у сиромашнијим, односно аграрним земљама извјесна њихова предност, али је за то и слијеп т. ј. не узима никаквог обзира на економску снагу онога, кога терети. У нашој је земљи потрошна снага широких слојева пучанства размјерно веома слаба, напосе данас. То значи, да оптерећење с наслова пореза на пословни промет може бити засновано само на врло ниским стопама. Данашња је основна стопа од 2% (по закону од 14. 8. 1932. о измјенама и допунама закона о порезу на пословни промет) максимум, преко којег се не смије ићи. То уосталом доказује и искуство осталих земаља. Однос у приходу трошарина и прометног пореза бит ће сада отприлике 2:1 (сва. Дин. 800,000.000.— на трошарини, а сва. Дин. 400,000.000.— на прометном порезу). Оптерећење с наслова специфичних трошарина врло је велико у омјеру спрам прихода с наслова изравних пореза. Тој се свакако неповољној појави може по нашем мишљењу избјећи једино бољом примјеном прописа о непосредним порезима (напосе код течевине). Тежиште је проблема код нас у администрацији. Дјелатност органа финансијске управе није још увијек довољно изграђена, тако да би се могло говорити о равномјерном и реалном разрезивању изравних пореза. Кад се то подлучи, а то је изведиво, отпаст ће потреба задржавања размјерно високог оптерећења трошаринама. Број трошаринских предмета може се онда редуцирати, а једнако и трошаринске стопе.

Већ сада треба напустити све трошарине ондје, гдје је фискални ефекат мален и према тому неразмјеран спрам административног трошка. Стога би требало напустити трошарину на расвјетни плин, квасац, екстракте, есенције и етерска уља и оцтену киселину. Исто тако ваља напустити трошарину на електричне сијалице. Законом од 14. 8. 1932. уведена је нова трошарина на електричну струју (Дин. 0.70 на расвјетну и Дин. 0.10 на погонску струју по кпн сату). Та би трошарина могла одбацити сва. 80,000.000.— Динара го-

дишње, ако се узме да производња струје за расвјету износи годишње око 70,000.000 кш сати а погонске струје око 350,000.000 kw сати. По садашњем је законском стању електрична струја троструко оптерећена потрошним порезима (трошарине на струју и на сијалице те прометни порез). У нашој је земљи, која је тек у првим почецима електрификације, оваково оптерећење посве неодрживо и неоправдано. Трошарину на шећер требало би — унаточ тешкој финансијској ситуацији у којој се налазимо — снизити од Дин. 8.05 на Дин. 5.— или највише Дин. 6.— по килограму из разлога, који је врло исправно изнео г. Летица. Данашња је стопа за једну овако важну животну намирницу претјерано висока, а смањена стопа неће у фискалном погледу дјеловати неповољно, јер се конзум неће смањити, онако, како је то предвидиво уз данашњу стопу, него ће се повећати. Трошаринске еквиваленте за вино и ракију, уведене законом од 18. 4. 1932. треба напустити, јер ти еквиваленти морају дјеловати још неповољније од сваке трошарине, а нашој производњи вина и ракије неће систем еквивалента много помоћи.

Резюме био би овај: Трошарину треба свести на ове предмете: алкохол, ракију, пиво, вино, шећер, каву, бензин и електричну струју. Стопе трошарине треба снизити за шећер, а трошарину на електричну струју напустити, чим се финансијска ситуација поправи. Разрез пореза на пословни промет треба административно изградити, тако да престане данашња неједнакост, по којој знатан дио промета остаје неопорезован. Кад се то — бар у главном — постигне, моћи ће се приступити снижењу стопе тога пореза, јер ће то получени приходи свакако допустити. Систем трошаринских еквивалената за вино и ракију треба одмах напустити.

II. Које су коректуре потребне у сврху полурења правилног односа оптерећења на име пореза на потрошњу с једне, а изравних пореза с друге стране?

У овом питању, мислимо, да леже највеће потешкоће, али и тежиште читавог проблема. Како смо већ споменули, може се олакшање терета пореза на потрошњу, тих принципно неправедних и у неку руку антисоцијалних пореза, получити једино сходном реформом нашег система непосредних пореза. Тај је систем без праве доходарине, како је сада на снази, доста непотпун и за то не може задовољити ни у фискалном погледу ни у погледу примјене основних начела опорезовања (једнакост и пропорцијалност терета). Предалеко бисмо ишли, ако бисмо у садашњем часу пропонирали

уведење доходарине. Но сваако је потребна бар парцијална реформа, и то у правцу снижења стопе течевине (основне) и у правцу разрезивања течевине на темељу биланце и трговачких књига код подuzeћа, која су дужна водити књиге по трговачком закону. Данашње стопе основне течевине од 10, 8 и 6% требало би снизити на 6 и 4%. Данас се порезни неморал, а услијед тога и неједнакост опорезовања још увијек сувише очигује. Снижењем порезних стопа постигао би се зацјело бољи порезни ефекат, јер би се могле примијенити куд и камо реалније порезне основице од данашњих.

И овдје зависи успјешно рјешење проблема великим дијелом од реформе на подручју финансијске управе. Кад се те проведу, може се помишљати на даље редуције на подручју финансијске управе. Кад се те проведу, може се помишљати на даље редуције на подручју пореза на потрошњу без штете за фискалне интересе.

Не ваља сметнути с ума, да приход од потрошних пореза зависи у далеко већој мјери од промјена коњунктуре и потрошне снаге пучанства него ли приход од изравних пореза. У том је једна велика опасност с финансијскополитичког гледишта. Но ова је теза исправна само онда, ако систем посредних пореза зајамчује реално опорезовање привредних јединица, јер се у том случају код лошег стања државних финансија могу успјешно повисивати стопе изравних пореза. Ако се пак опорезовање врши на мање више фиктивним основама, оваква је редура непроедлива.

III. Да ли треба задржати бановинске трошарине и у којем опсегу?

У интересантном и опширном реферату изнесеном на конгресу привредних комора у Београду године 1930. о бановинским и опћинским дајбинама*) пледира г. Др. Цвјетко Грегорић за потпуно напуштање бановинских приреза и бановинских трошарина на све оне предмете, од којих се плаћа државна трошарина. Законом о самоуправним финансијама могле би се евентуално нормирати изнимке за оне трошаринске предмете већег значења, који подносе оптерећење с наслова бановинске трошарине поред државне. Истим би се законом имале прописати и стопе оваквих изнимних бановинских трошарина или бар максималне стопе, а једнако би за-

*) VIII. редовни годишњи конгрес привредних комора и организација краљевине Југославије (Јзвјештај, страна 153 до 188).

кон имао точно одредити предмете, који нијесу предмет државне трошарине, те се на исте може ударати бановинска трошарина као и максимална стопа тих трошарина. По мишљењу г. Др. Грегорића требало би, наиме, финансирање самоуправа уопће, а бановинских напосе базирати у првом реду на тангентима, отступљеним од извјесних државних прихода (трошарина и пореза на пословни промет, а евентуално и других неких порезних облика). Према ономе, што смо већ раније изнијели, оваква је радикална реформа теоретски и у начелу у главном исправна, али је њена provedба за сад преурађена. Оваква реформа предпоставља, наиме, да је претходно оживотворено оно, што смо већ предложили: равномерно и реално опорезовање код изравних пореза, напосе код течевине те потпуни фискални успјех код примјене пореза на пословни промет. У данашњим се приликама то не може догодити, већ с обзиром на тешку финансијску ситуацију државе. Но и онда, кад се прилике буду нормализирале, држимо да се неће приједлог г. Дра. Грегорића моћи ни приближно тако радикално остварити како је замишљен.

У нашој ће држави за цијело осим опћина, постојати самоуправна тијела вишег реда — данашње бановине — и све више израђивати свој фискални систем зато, јер ће имати да врше све шири круг јавних функција. То долази дјеломице отуд, што држава извјесне агенде препунта бановинама у пренесеном дјелокругу, а дјеломице отуд, што се бановине морају бринути за вршење многостраних задатака, за које држава по својим средствима и по свом апарату не ће ни у бољим временима имати средстава. То долази надаље у обзир и тенденција управне деконцентрације, као и примјена начела, да су за вршење извјесних послова и намиривање извјесних, да тако кажемо, регионалних потреба и скључиво надлежне бановине. Већ данашње краткотрајно искуство доказује нам исправност ових погледа: Прорачуни бановина расту од године на годину у веома брзом темпу. То значи, да ће бановине природним развојем прилика морати увијек имати на расположењу размјерно јаким средстава за покриће бановинских расхода. Стриктна примјена приједлога Дра. Грегорића може се, по нашем мишљењу, замислити само онда, ако би се опсег бановинске управе постепено редуцирао и кад бисмо се вратили оштрој централизацији јавне управе уопће. Досадашњи развој и перспектива ближе будућности дају нам импресију, да ће бити обратно. Стога треба и ту тражити правилно рјешење у неком компромису. Тај би се дао фиксирати отприлике овако:

1.) Бановински прирез на непосредне порезе треба да буде законом лимитиран непрекорачивом стопом од сса. 20%; ово је по нашем мишљењу стопа, која с једне стране не тангира осјетљиво фискални интерес државе, а с друге стране не значи (уз сходно рјешење питања опћинских приреза) ни превелико оптерећење порезних обвезника.

2.) Бановинску трошарину на алкохол, вино, пиво и ракију треба унифицирати за цијелу државу, отприлике онако, како је то било учињено у закону од 10. априла 1929., који у том погледу није, нажалост, никад дошао до примјене. Овако одређене бановинске државне трошарине имају убирати државни органи заједно с убирањем државне трошарине, а добивени се приход има дијелити међу бановине по броју становништва (док се нађе згоднији кључ подјеле). За овакво рјешење говори прије свега позната чињеница, да алкохолна пића најлакше подносе и размјерно велико оптерећење јавним дажбинама. Осим тога су то артикли, код којих се могу и уз размјерно доста велико оптерећење трошаринама, ипак трајно додати издашни приходи.

3.) На остале предмете државне трошарине не могу се ни у којем случају ударати никакве бановинске трошарине. То је логична конзеквенција нашег опетовано формулираног постулата, да се оптерећење специфичним трошаринама не смије повисивати, напротив, да треба настојати, да се то оптерећење постепено редуцира.

4.) Самосталне бановинске трошарине могу се у начелу заводити, али само на предмете, који по свом значењу у економском животу допуштају овакво оптерећење, а може се отуд очекивати извјестан знатнији фискални резултат. Полазећи с овога гледишта треба питање уведења самосталних бановинских трошарина детаљно проучити. По нашем је мишљењу рјешење овог питања један прилично деликатан посао, тим више, што питање у оваквом оквиру није код нас још нигдје прецизно и конкретно разрађено. Али самосталне бановинске трошарине имају се свакако предвидјети једном стопом за цијелу државу, а приход дијелити на бановине по броју становништва. Никако не би било упутно стварати односно подржавати бановинска трошаринска подручја.

5.) Чим се нормализира финансијска ситуација државе, требало би приступити тангентирању прихода пореза на пословни промет (а евентуално касније и државних трошарина) у корист бановина.

Схематски би се то могло узаконити тако, да се примјерице одреди, да право на тангенту настаје, чим приход на порезу на пословни промет пређе износ од, рецимо, динара

600,000.000.— Тангента имала би почети са сса. 20% те би се имала перцентуално повећати према повећању прихода прометног пореза (на примјер уз приход прометног пореза од дин. 700,000.000.— износила би тангента 25% итд.). Перцентуални максимум тангенте имао би се законом одредити (можда 30 или 35% а код трошарина имао би тај проценат бити свакако мањи — због већ предвиђених трошарина на алкохолна пића). Овом би се методом дало получити, да се за оптерећење конзума прометним порезом даде порезовницима-потрошачима на другој страни индиректно, извјесно олакшање у оквиру бановинских прорачуна. То је коначно и један од главних задатака оваквог тангентирања и уопће цијелог система подјеле прихода између државе и самоуправних тијела (Abgabenteilung).

IV. Питање опћинских трошарина и опћинских пореза на потрошњу уопће.

Из статистичких података, изнесених у реферату г. Ле-тице слиједи да по структури прорачуна треба прије свега лучити сеоске опћине од градских. Код градских опћинске трошарине играју веома велику улогу, код сеоских веома малену. Полазећи с овог гледишта могло би се разрезивање опћинских трошарина у сеоским опћинама напосто забра-нити. Ту је рјешење размјерно једноставно. Сеоске опћине, које не могу уз рационално господарење наћи покрића за своје потребе, треба дотирати из фондова, који би се имали у ту сврху основати код сваке бановине. Средства за тај фонд имале би у цјелости или дјеломице дати или бановинске тангенте (од прометног пореза односно државних трошарина) или самосталне бановинске трошарине или евентуално други извори (евентуално приход од извјесних облика непосредних пореза, пренесених на бановине или извјестан дио прихода бановинског приреза или квота којег другог бановинског фонда).

Код градских је опћина ситуација много више комплицирана. У једну руку треба поштивати начело, да се самоуправне дајбине не смију јављати као опасан такмац државних, а у другу руку већ смо нагласили, да код потрошних пореза треба апсолутно избјегавати високо оптерећење истог предмета, а то је редовито случај кад исти предмет подлежи плаћању државне, бановинске и опћинске трошарине. Игузетак се, по нашем мишљењу, може и овдје дозволити за алкохолна пића. То су и данас најглавнији и најважнији предмети градских трошарина. И овдје мислимо, да би законом

требало фиксирати максималну стопу градске трошарине. Овдје настаје питање, не би ли било опортуно да се максимална стопа трошарине диференцира према стоши расписаног градског приреза? На ово је питање тешко одговорити, односно, боље рећи, има ту неколико прихвативих аргументација. Може се рећи, да се ниска градска трошарина смије разрезати само онда, ако је стопа градског приреза висока, но може се оправдати и противно гледиште, да стопа градске трошарине смије бити виша, када је висока стопа градског приреза. И овдје не мислимо дубље заћи у расправу набаченог питања, јер држимо да то треба препустити специјалном и детаљном испитивању.

Опћи порези на потрошак јављају се код опћина, а напосе код градских у разним облицима и под различитим називима (трошарина, увознина, тарацовина итд.). Све су те дајбине настале као порези са специфичном сврхом (за употребу опћинских цеста), а касније су се у многим случајевима претвориле у праве опћинске царинске ограде. Ову појаву треба сузбијати и настојати, да се све те дајбине врате на онај ниво, који одговара сврси због које су првобитно претежним дијелом уведене. То вриједи тим више, што се данас овакве опћинске увознине и могу донекле оправдати једино као нека отштета за употребу опћинских јавних прометних површина (не само цеста). Одатле слиједи, да све овакве дајбине треба законом систематизирати, тако да не могу послужити као нека заштитна царина производње на подручју извјесне опћине.

Govor dra Metoda Dolenca prigodom rasprave u II. sekciji

Osvrt na referate o zadatku i značenju institucije istražnog suca za V. skupštinu kongresa pravnika Kralj. Jugoslavije

I. — Pet referata o ovom pitanju, dva od pravnika iz Beograda, po jedan od pravnika iz Maribora, Sarajeva i Zagreba, otštampanih per extensum, dobili su učesnici Kongresa već dvije nedjelje prije početka kongresa. Za ovo toplu zahvalnost dugujemo i svim referentima i pretsjedniku Kongresa kao uredniku Spomenice. Referenti su radili sami za sebe, nezavisno jedan od drugoga, pa smo na taj način dobili dobar pregled, kako su odabrali iz čitavog kompleksa ove dosta krupne materije ono, što je hitno i tako važno, da treba o njemu raspravljati na Kongresu gdje se sa višeg i općeg gledišta stvara communis opinio o tom, koje je pravilno primjenjivanje zakona, a čak i to, što je od preke nužde, da se reformira.

Svi su referenti govorili de lege lata i de lege ferenda, no nekoji više o lex lata nego o potrebnim reformama. Ako se osvrnemo na crvenu nit pojedinih referata, vidimo da treba podijeliti njihove ciljeve na ove grupe:

De lege lata javlja se prva grupa, koja pruža egzgezu zakonskih normi i pokazuje ondje gdje postoje nejasnosti i praznine, kako treba da se neka sporna pitanja riješe. Druga grupa bavi se pitanjem, kako treba uopće shvatiti istražnog suca kao zasebnu pravnu instituciju po svom značenju naročito u pogledu saradnje policije i sudskih vještaka, psihiatra i t. d. Treća ništa manje važna grupa raspravlja o tom, kako se može na osnovu današnjih zakonskih propisa obezbijediti zaštita ljudi, koji su sudskom istragom ili izviđajima angažirani, ma da nisu stranke u procesu.

De lege ferenda referenti donose svoje ideje i predloge, kako treba stručni rad istražnog suca usavršavati, a i obezbijediti njihovu nezavisnost.

Cilj rasprava na kongresu jugoslavenskih pravnika je, da se utvrde smjernice za što racionalniju praksu i za što bolju pomoć zakonodavstvu. Podesno je dakle da najprije razgledamo pozitivne ekspertize referata naročito na onim mjestima, gdje se sudaraju ili bar mimoilaze.

Vrlo dobro su tri referenta izlagala djelokrug istražnog suca i njegov rad u istrazi i u izviđanjima. Iz ovih mišljenja samo dvije tri riječi.

Dr. Jančić (državni tužilac po svom zvanju) podvukao je da se mora uvođenje istrage u spisima označiti, konzekventno kao i obustava istrage. U oba slučaja treba da istražni sudac izda rješenje. Treći slučaj je okončanje istrage. Referent dr. Vesel (odvjetnik) kaže da ne treba o tome donositi nikakvu posebnu odluku. I ako pitanje o tome nema znatnog uticaja na dalji tok postupka, ipak se preporučuje, da istražni sudac označi svrhu dostavljanja spisa državnom tužiocu, jer će imati dosta naročitih incidentnih slučajeva, kad treba da se predlože spisi državnom tužiocu, ma da istraga još nije završena.

Pitanje, da li privatni tužilac ima pravo na predlaganje uvođenja istrage, zavisno je dakako od pitanja, da li se priznaje deliktima, kako kaže referent dr. Jančić, iz §§ 322., 324. i 325. k. z., t. j. obiteljskim krađama i utajama, značaj zločinstva. No mogli bi ovamo dodati i delikte obiteljske prevare iz §§ 341. k. z. Bukvalno izgleda, da mogu biti ovdje nabrojani delikti i zločinstva. Ali u samoj stvari po našem shvaćanju to ne može biti, nego je potrebno, da takve obiteljske delikte kao zločinstva per interpretationem legis latae eliminiramo. To odgovara ne samo tradiciji, već i duhu zakona. U § 325. k. z. kazano je, da se za pokušaj kod delikta iz § 324. k. z. ne će kazniti. Ovo isto važi za delikte iz § 334. do 338. k. z. Ako bi smatrali, da norma o nekažnjivosti obiteljskih delikata važi, i ako su to i zločinstva, onda bi to činilo izuzetak od norme § 31. k. z., da se pokušaj kod zločinstva u v i j e k, t. j. bez izuzetka kažnjava. Ova antinomija može se samo tako ukloniti, da se pretpostavlja, da privilegium favorabile za obiteljske delikte ne važi, čim ovi delikti premašuju značaj prestupa. Da zakonodavac nije mislio, da se kod obiteljskih delikata radi i o zločinstvima, dokazuje i činjenica što nabraja među obiteljskim deliktima i slučajeve prevare pri državnim nabavkama po § 336. k. z., gdje obiteljskih odnosa ni ne može biti kao i slučajeve prevare u vidu zanata po § 337. k. z., gdje obiteljski odnos ni najmanje ne bi mogao opravdati najavljeni privilegium favorabile. Preostaje po našem mišljenju samo još interpretacija, da se norme § 324. k. z. i § 338. k. z. odnose na

prestupe, a ne na zločinstva. Tako dolazimo do rezultata, da pravo predlaganja uvođenja istrage de facto ne može pripadati privatnom tužiocu, prema naredenju § 372. s. k. p., budući da za takav predog nema nikakvog substrata.

U referatu dr. Jančića stoji, da se ne smije ni istražni ni sreski sudac upuštati u ocjenu o svrsishodnosti predlaganih izvidaja, budući da se inače ne bi moglo govoriti o »slobodnoj ocjeni« državnog tužioca kod stavljanja predloga za izvidaje. U tom pogledu je dr. Boža Marković izložio svoje protivno gledište (Udžbenik str. 453) zajedno sa dr. E. Lohsingom (Oesterr. Strafprozessrecht, str. 402). Držimo ipak, da ima pravo dr. Jančić, samo da je izraz »slobodna ocjena« pretjeran. Okvir dužnosti i prava daje državnom tužiocu propis § 44. s. k. p. Ovaj veli, da državni tužilac ima dužnost pokrenuti krivični postupak, a i § 97/2 s. k. p. govori samo o ocjeni uopće. Ipak moramo priznati, da ima i istražni i sreski sudac pravo, da otkloni predlog za izvidanje, dakle samo delatorno, ne prejudicirajući rješenje vijeća, ako bi državni tužilac tražio nešto pravno nezakonito ili faktično neizvodljivo. Takva je bila stalna praksa u Austriji (A. Amschl: Beiträge zur Anwendung des Strafverfahrens I., str. 23; H. Högel: Geltendmachung Zivilrecht. Ansprüche, str. 19). Držimo, da u našim teškim ekonomskim prilikama treba voditi računa o prilikama i o tome, da se ne vrše izvidaji, kojim bi se državna kasa preopterećivala sudskim izvidajima, ako u stvari ni malo nisu kadri, da raščiste ma šta u krivičnom postupku, da su dakle takvi izvidaji tako reći pravno neizvodljivi. Još jedno treba dodati, što ni jedan referat nije pomenuo, naime to, da državni tužilac ima pravo predlagati izvršenje izvidaja samo kod onih sreskih sudova, koji su u području okružnog suda gdje on vrši svoju dužnost.

Slažem se s dr. Jančićem, da državni tužilac, koji stavlja predloge na osnovu izvidaja sreskog suca, nema prava, da predlaže produženje pritvora. To zabranjuju po našem mišljenju propisi § 96. s. k. p. No za slučaj, da istražni sudac predloži izvidanje državnom tužiocu, ne vidimo pravog razloga, zašto ne bi mogao državni tužilac, pustiti pitanje pritvora na stranu i predlagati da istražni sudac preduzme još neke izvidaje. Sigurno se može međuvremeno obratiti za izvidaje na policijsku ili na neku drugu upravnu vlast, a da o tom istražni sudac ništa ne zna. Zašto ne bi mogao u sličnom položaju zamoliti i istražnog suca za slične izvidaje? Ovomu shvaćanju se ne protive propisi ni § 95. ni § 96. s. k. p., a potkrepljuje se analogijom iz § 101. s. k. p., da tužilac može u svako vrijeme stavljanje predloge istražnom sucu, da se

izvrše pojedine radnje. Dakako, istražni sudac može doći do uvjerenja, da se pritvor time bez potrebe odugovlači. Sukob, koji bi nastao imat će da riješi sudsko vijeće. No sva ta razmatranja za praksu neće biti od velikog značaja. Saradnja se vrši najbolje u harmoniji svih faktora.

U referatu Uroševića (kasacionog suca) tvrdi se da istražni sudac vodi istragu po dužnosti za djela, koja se kažnjavaju smrću ili doživotnom robijom, a za sva ostala djela samo, kad ima za to predloga tužioca. Ova izlaganja dakako možemo uzeti cum grano salis, no od njega predloženu rezoluciju de lege ferenda, da istražni sudac obligatno vodi bez predloga tužioca istrage o svima zločinima, za čije je suđenje nadležan okružni sud (onda i za prestupe!), treba da odbijemo a limine. Ovdje se je potkrala, naime, grješka, da se zaboravlja osnovno načelo akuzatornog krivičnog postupka (§ 1., st. 2., s. k. p.), a nikakvih izuzetaka nema od tog načela kod uvođenja istrage. I istraga kod zločinstva, koja se kažnjavaju smrću ili doživotnom robijom, zavisna je od zahtjeva ovlašćenog tužioca, a zatim od predloga državnog tužioca. Kao što on mora predlagati obligatno istragu, ako se radi o pomenutim najteže kažnjivim zločinstvima, tako mora i istražni sudac otvoriti obligatornu istragu, no sve ovo pod razumljivim uslovom, da se radi zaista o zločinstvu koje se kažnjava smrću ili doživotnom robijom. Baš u tom pogledu dakako treba, da je pitanje već toliko raščišćeno, da postoji ozbiljna sumnja. Ako neko lice napiše prijavu istražnom sucu — a to pravo po § 90. s. k. p. ima, — da je Petar u ljutoj svadi ubio Pavla i ponudi se sam za svjedoka, istražni sudac nema pravo, a još manje dužnost, odmah otvoriti obligatornu istragu protiv Petra, ma da se po zakonu lišenje života sa umiđljajem, kažnjava i doživotnom robijom. On će na svaki način najprije predložiti prijavu državnome tužiocu. Ovaj je dužan, po § 91. s. k. p. ocijeniti svaku prijavu i ako on kao dominus litis — drži prijavu ozbiljnom prijavom, učinjenom od ozbiljnog čovjeka, onda mora predložiti istražnom sucu da otvori istragu protiv Petra radi točno označenog krivičnog djela po § 167. stav 1. k. z. No ako bi istražni sudac imao razloga, da ne usvoji predlog državnog tužioca — exempli gratia, jer mu je lice, koje je prijavu učinilo, poznato kao ludo, što državni tužilac nezna, — mogao bi se uprkos obligatornosti istrage ipak najprije obratiti na sudsko vijeće, da ono donese svoje rješenje u tom sukobu. Bože sačuvaj, kad bi se stvorila drukčija praksa, zanemarujući akuzatorno načelo! Treba imati na umu, da obligatorne istrage bez obligatornog istražnog zatvora nema. Po pomenutoj, — zakonski

neopravdanoj praksi, mogao bi tkogod svog protivnika Petra tjerati u obligatornu istragu, uz to i u obligatorni zatvor bar za nekoliko dana, poslije kojih bi se možda objasnilo da Pavle još živi. Treba voditi računa i o ovom, da ni policijske prijave nisu uvijek točne i da okrivljuju od prilike i umišljeno lišenje života, ma da se između redova čita, da je u pitanju samo nehat. Dakle, istraga je obligatorna — samo ako državni tužilac stavlja predlog — da se otvori. Istražni sudac ogrješio bi se teško protiv norme § 1., stav. 2. s. k. z., ako bi ju otvorio bez nagovještenog predloga.

III. — Svi referati dobro su podvukli ulogu istražnog suca u krivičnom postupku, a najopširnije i najpreciznije se je izjasnio u tom pogledu dr. Jančić (odvjetnik). Meni se čini, da je on uhvatio problem tamo, gdje je to u prvom redu potrebno, da se naša praksa okrene na pravi put. Prirodno da u onim pokrajinama, u kojima su vodile prije 1. aprila 1931. istrage samo policijske vlasti, nije još sasvim napuštena tradicija predašnjih zakonskih normi. Ovdje treba pobijati vim inertiae, treba takoreći ab ovo stvoriti novu praksu po novom zakonu. Ovaj daje redovito policijskoj vlasti ulogu samo dok prijava ne bi bila predložena državnom tužiocu ili sudu; no poslije otvaranja istrage ili upućenja izviđanja policijska vlast ima da radi samo ono, za što je umoljena ili što je od preke nužde (§ 93. s. k. p.). Nikada ne može policijska vlast poduzeti formalno saslušanje okrivljenika, svjedoka ili vještaka, a po pravilu ni druge izviđajne radnje. Formalno saslušanje znači saslušanje prema propisima i sa valjanošću saslušanja kod suda, eventualno pod zakletvom. Samostalno izvedeni policijski akti poslije momenta, kad je došla prijava do suda ili državnog tužioca, nemaju nikakve vrijednosti, ako ih istražni sudac ne odobri. Uticaj policije na krivični postupak je eliminiran, pripremni postupak vrši istražni ili izviđajni sudac inicijativno sam i lično, no on se može obratiti po svojoj uvidavnosti kako na druge državne i samoupravne vlasti tako i na policijsku vlast za pravnu pomoć, da mu izvrši po njegovim uputstvima neku naročitu, točno obilježenu radnju.

Na ovom mjestu osvrnut ćemo se na interesantna izlaganja referenta dr. J. Vesela (odvjetnika) o odnosu između istražnog suca i vještaka, naročito psihiatra. On se poziva na prof. dr. Stanka Franka (Zagreb), izlažući da bi bilo potrebno prije glavnog pretresa točno pregledati duševno stanje svakog osumnjičenog i učiniti sastav pouzdane anamneze, biografije. Ovo dodiruje jedan novi problem, koji je već raspravljan na dva kongresa njemačke sekcije Internacionalnog

kriminalističkog udruženja i to god. 1929. u Bratislavi, a god. 1931. u Essenu. Ovaj se problem tiče t. zv. Socijalne sudske pomoći (Soziale Gerichtshilfe). Svrha ove nove institucije bila bi etizacija krivičnog prava time, da utvrđuje zločinačku naklonost i stepen krivične odgovornosti prema biološkim i socijalnim prilikama zločinca jedan naročiti i samostalni institut. Taj institut za socijalnu sudsku pomoć ima dakle zadatak, da vrši t. zv. socijalnu diagnozu mimo istražnog suca. Zaista, u Njemačkoj republici ustanovljeno je via facti već nekoliko takvih instituta. Njegovi počeci datiraju tek iz doba poslije svjetskog rata, no u posljednje vrijeme opaža se trajno naprezanje teoretičara i praktičara Njemačke republike, da oživotvore što više takvih novih instituta. Po našem mišljenju postoji vrlo velika opasnost, kad se uvede »neo-inkvizitorni momenat« pored akuzatornog načela u tome, što se vrši utvrđivanje ličnih osobenosti zločinca, a naročito njegovog psihičkog stanja činjenicama, koje nisu sudskim putem dokazane, mnogo puta čak i od neodgovornih lica nekritički skupljane.*) Za našu Jugoslaviju stoji: De lege lata u postupku protiv starijih maloljetnika i punoljetnika nema nikakvog oslonca za oživotvorenje instituta socijalne sudske pomoći. jer kod nas po § 93. s. k. p. ni policijska vlast nema prava saradivati po svojoj volji kod istrage; de lege ferenda, pak treba potsjetiti samo na činjenicu, da je ovaj problem i u Njemačkoj republici baš na posljednjem kongresu u Essenu (god. 1931.), doživio malo sjajnu sudbinu, naime odlaganja, kako se čini, ad calendas graecas.

Vrlo rado pozdravljamo pobudu referenta dr. Jančića, da treba zaštititi lica, koja su u krivičnom postupku angažovana, a nisu okrivljenici. Držimo, da ne bi trebalo još upozoravati suce na njihovu dužnost, koju im nalaže § 89. s. k. p., da moraju prijaviti svako krivično djelo, koje se goni po službenoj dužnosti, čim im dođe do znanja, a na drugoj strani i na mogućnost, da po svojoj savjesti licima kao vještacima, svjedocima, ako su bila uvredena ili oklevetana, dadu upustiva u pogledu stavljanja potrebnog predloga za kažnjavanje. Dobro je, da se sve ovo istakne, i ako možda samo in usum delphini.

Tako vidimo, ma da ne želimo da budemo laudatores legis latae i ma da rado priznajemo, da u s. k. p. nije sve tako dotjerano i ugladeno, kako bi bilo željeti, da je baš institucija istražnog suca u našem s. k. p. dobro udešena. On ima, kao nezavisan sudac i zrio čovjek od posebne pravničke i praktične spreme, da raspolaže sa velikom vlašću, no on mora istragu sprovesti svojim radom, svojim razumom,

svjestan, da i njegova prava idu samo do izvjesnih granica i naročito da svoje dužnosti ne smije nikada prebaciti na druge vlasti ili lica. Naročito mora to važiti, kad se radi o postupku protiv mladih maloljetnika ili kad su u pitanju mjere bezbjednosti, što znači za istražnog suca sasvim nove zadatke sa kojim ranije tradicionalno postupanje nije imalo nikakvog posla.

IV. — De lege ferenda ograničit ćemo se na dva tri pitanja. Prvo je pitanje, kako povisiti spremu istražnog suca. Tri su referenta tražila, da treba izmijeniti u s. k. p. § 10., t. j. tako, da bi istražni sudac bio određen za dvije ili tri godine. Ovo nije potrebno. Na jednoj strani zakon apsolutno nigdje ne zabranjuje, da pretsjednik okružnog suda odredi dvije, tri, četiri, a možda još više godina uzastopce isto lice za istražnog suca, a on se mora primiti ove dužnosti. Na drugoj strani držim, da je sigurno teže i neugodnije na dvije ili tri godine postavljenog istražnog suca udaljiti iz ove službe, ako se покаže već u prvoj godini, da za ove poslove ne valja.

Pobudu dr. Jančikovića, koji ide za tim da treba usavršavati erudiciju istražnih sudaca, prihvaćamo objeručke i mislimo, da nikako nije teško, da se bar djelomično izvede. Ne samo istražni, već svaki sudac, čak i branitelj ili državni tužitelj, ima kao pravnik toliko posla sa psihologijom, da će biti od najveće koristi, ako bi se upoznao bar s elementima kriminalne psihologije specijalno, a kriminologije uopće. Vrše se već sada predavanja o tim najmlađim granama nauke na našim univerzitetima, no ova se predavanja rijetko ili nikako ne posjećuju, jer te grane nauke nisu ispitni predmeti. Treba samo da se ovo odredi u fakultetskim uredbama za pravničke fakultete, koji se očekuju, pa će se sigurno bar na pola puta početi u susret zahtjevima o boljoj erudiciji naših sudaca. A kad teške ekonomske krize prestanu, treba ustanoviti i naročite kriminalističke institute, kao što se to već počelo prakticirati u Beču, Grazu i t. d. Dobra selekcija istražnih sudaca, iz čijih će se redova rekrutirati i najbolji državni tužioc, bit će mnogo lakša ako pretsjednik okružnog suda zna, koji se je od podijeljenih mu sudaca već istakao na polju kriminologije.

Drugo također vrlo krupno pitanje de lege ferenda je ono, koje su postavili referenti kasacioni suci Prokić i Urošević, a to je pitanje nezavisnosti istražnog suca. Njihove primjedbe u ovom pogledu dobro su promišljene i važne. Zaista ima mnogo opasnosti u propisima, da oni članovi sudačkog vijeća, koji su rješavali sukobe između istražnog suca ili tužioca ili okrivljenika, nisu a priori isključeni od suđenja na glavnom pretresu. U krajnjem slučaju, držimo, da se mogu, dakako, primjenjivati norme o izuzeću sudaca, ako bi se zaista

pokazalo, da su iudices suspecti, dakle da nisu nepristrani. Zakonodavac je smatrao citirane slučajeve tako izuzetnim, da nije odredio za njih direktno isključenje. Spomenuti referenti opazili su u takvom uređenju ove materije izvjesnu opasnost po dobro i pravilno prosuđivanje stvari na glavnom pretresu, na drugoj strani dotakli su se samo uzgredno specijalnog rada sudačkih vijeća, naime superrevizije svakog rješenja istražnog suca i svakog sreskog suca oko izricanja pritvora i istražnog zatvora. Kažemo »superrevizije«, jer prvu kontrolu ili »reviziju« imaju već stranke same, a tek ako su one zadovoljne rješenjem, dolazi do odobrenja ili neodobrenja pritvora ili istražnog zatvora od strane sudačkog vijeća i to bezuslovno u svakom slučaju. Držimo, da je naređenje §§ 117/2 i 119/5 s. k. p., da istražni sudac mora predložiti sudačkom vijeću svaku odredbu pritvora i istražnog zatvora, kao što je već referirao dr. Jančić, krajnje neumjesno, jer smeta normalnom tempu istrage, a idemo još dalje i tvrdimo, da takvo naređenje dokazuje, da zakonodavac nije imao dosta povjerenja u zakoniti i pravilni rad istražnog suca, a to znači nekakvu deklasaciju njegove teške službe pune odgovornosti. Više od pola stoljeća bio je na snazi izvornik našega s. k. p. u Slovenačkoj, Hrvatskoj, Dalmaciji, još danas u Čehoslovačkoj važe njegovi propisi, i niko nije osjećao potrebu, da stavi istražnog suca pod stalnu kontrolu vijeća, čak kad ni okrivljenik, koji se zatvara, nema nikakve žalbe. Ovom kontrolom dakako najviše se stvara i atmosfera nepovjerenja u nepristranost sudaca na glavnom pretresu, kad su kao članovi vijeća dali svoje glasove — za zatvor... Kad dođe do revizije s. k. p. bit će potrebno da se ova neracionalna norma ukine.

Što se tiče daljeg predloga referenata Prokića i Uroševića, o tome da sve žalbe protiv odluka istražnog suca idu apelacionom sudu, čini mi se, da za sada ne može biti o njemu diskusije, jer naša država gotovo još decenije neće biti ekonomski u mogućnosti, da postavi toliko apelacionih sudova, koliko bi trebalo, da kod predlagane izmjene instancije čitav postupak ne bi bio izložen svakojakim zapinjanjima i odugovlačenjima.

Referent dr. Vesel dao je svoje mišljenje, da treba proširiti načelo strankine javnosti u tom smislu, da može i tužilac i branilac prisustvovati ispitivanju osumnjičenog lica u izviđanjima, odnosno okrivljenika u istrazi. Ovo pitanje nije nevažno, a potrebno bi bilo, da se dovede do bolje solucije, samo pod uslovom, ako zaista ima dosta zloupotreba po sadašnjoj praksi. Neće biti možda na odmet, ako i ovdje pot-

sjetimo na fakat, da je s. k. p. po konceptu Julija Glasera, koji je i za nas usvojen, riješio ovo pitanje nekako kompromisno, i da u praksi više od pola stoljeća nije bilo nikada ozbiljnih zamjeraka. Za sada, čini se, bit će od dobrog uticaja po razvoj naše prakse, ako se upozori, da istražni sudac treba da vrši svoj posao sa taktom i tolerancijom načela ravnopravnosti obih stranaka, dakako, u koliko se one same drže u granicama zakona.

V. — U okvir diskusije o ulozi i značenju istražnog suca de lege ferenda spada i istražni sudac u postupku po zakonu o štampi. O ovoj strani problema od svih referenata govorio je samo dr. Vesel, tako da izgleda, kao da bi bio zakon o štampi tako dobar, da mu prigovora nema. Referent dr. Vesel je istakao dva praktična pitanja. Nema sumnje, da su oba pitanja važna, no držimo, da ne može biti ni sumnje, da je postupak po zakonu o štampi u tolikoj mjeri protivan duhu s. k. p., da uz puno razumjevanje teškog položaja naših političara i zakonodavaca — ipak ne možemo razumjeti, kako se nije odmah po donošenju zakona o s. k. p. pristupilo reformi zakona o štampi. Nema prave demokracije bez dobre štampe. Bez ventila slobodne, dobro sredene štampe dođe uvijek do uspješnog došaptavanja subverzivnih elemenata. Za postupak o deliktima putem štampe potrebni su nam dobri istražni suci sa točno opredijeljenim krugom prava i dužnosti. Mislimo da bi se bar tehničko izradi zakona o štampi u modernom duhu moralo odmah pristupiti.

VI. — Kao nepobitan rezultat referata možemo smatrati ove misli:

1. Uzvišeni položaj istražnog suca ne dozvoljava, da bi pored njega vršila njegove zadatke ma kakva druga vlast; i policijska vlast ima prema istražnom sucu samo ulogu pomoćne policije.

2. Da se postigne što bolja sprema istražnih sudaca, potrebno je da se na svima pravnim fakultetima uvede kao ispitni predmet i kriminologija sa kriminalistikom, dalje, da se istražni suci koji su se istakli svojom spremom za taj posao, zadrže po mogućnosti više godina na ovom položaju.

3. Uloga istražnog suca u postupku radi delikta putem štampe treba da se što prije izjednači sa ulogom istražnog suca po s. k. p.

4. Novelizacija s. k. p. za sada ne bi bila zgodna. Za to treba da se sve njegove mane i praznine najprije tačno registriraju. Kad dođe do novelizacije, bit će potrebno da se revidiraju i propisi o nezavisnosti istražnih sudaca tako, da se njezine garancije još povise.

Riječ predsjednika Kongresa pravnikar*)

Svijet vrvi od kongresa. Nekima se čini da ih ima i previše. Ali bolje da ih ima i previše, nego premalo ili ništa. Bolje da se ljudi sastaju i upoznavaju, nego li da si ostanu daleki i nepoznati; bolje da se congregiuntur nego li digrediuntur; bolje da se bore riječima, argumentima i mislima, nego li ubojitim oružjem i fizičkom silom. Sve što donosi život, što ga unapređuje i poljepšava, što je znak života — sve je to bolje, ma i pretjerano bilo, od onoga što spriječava život i donosi smrt. Kongresi su oružje i djelo mira, oni su obično prelaz iz rata u mir, iz razaranja u gradjenje, oni su pečat mira. A mir je uvjet napretka.

Pripadnost jednome stališu krije često u sebi i pogibelji stališke megalomanije. Čovjek naginje egocentričnosti, pa kako je individuum egocentričan tako je i stališ, taj kolektiv kome individuum pripada. Mi prvi, mi najvažniji, najodlučniji! — čini Vam se da čujete kod većine stališa, kod većine njihovih kongresa. — Mi pravnici, svijesni pogibelji takve stališke megalomanije — koja ne mora biti ni ružna, ako je posljedica i znak ljubavi prema svrsi zvanja! — ne možemo ipak zatomiti pitanje, nije li, otkad postoji uopće ljudsko društvo, prvi i najvažniji problem, kako će ono da se uredi? Drugim riječima: nije li prvi i zadnji problem, nije li vječno žarište borbi sviju vjekova i pokoljenja, kakvo će biti pravo u objektivnom smislu riječi, t. j. kakvi će biti pravni propisi, po kojima će se urediti ljudsko društvo, čitav svijet? Nijesu li sva pitanja, koja muče države najraznijeg tipa, nijesu li svi problemi, koje nastoje riješiti razne organizacije, a u prvome redu Liga naroda, nijesu li sva ta pitanja i problemi u biti i u svojim konsekvencama pravni?

Pa kad se na to pitanje ne može drukčije odgovoriti nego jesno i kad se znade, da je stvaranje prava, njegovo primijenjivanje zadatak i posao nas pravnikar, — onda važnost

*) Ovaj članak napisao je predsjednik Kongresa na molbu lokalnog lista »Dubrovačka Tribuna«, a izašao je u oči skupštine u broju tog lista posvećenome Kongresu. Op. ur.

(ali i odgovornost!) pravника i правничких Конгреса искаће сама од себе у свој својој јасноћи.

Pravo nije prirodna znanost. Zato su u radu oko njega moguća najrazličnija rješenja, najoprečnija stanovišta, mnogostruki pogledi. Kongres pravnika Kraljevine Jugoslavije, sastavljen od pretstavnika takvih najrazličnijih mišljenja i stanovišta, rješavao je ipak sva postavljena mu pitanja u najuzornijoj harmoniji. Duš snošljivosti lebdio je uvijek nad njegovim radom. Okružen prilikama, koje su često i optimiste lišavale svake nade, on je pesimistima razvedriavao pogled. U pustoši, koju su stvarale nemile borbe, on je bio kao oaza mira i tišine. Ustrajao je kao živi dokaz i primjer, kako su sporazum i uspješna saradnja mogući uvijek, kad se riječi, koja ide od srca k srcu, od razuma k разуму, ne stavljaju nikakve preprijeke.

Ako je Dubrovnik iskazao čast Kongresu da ga ove godine primi, ali je i Kongres iskazao čast Dubrovniku odabравши ga ove godine mjestom zborovanja. Čast ne radi sebe, nego radi ideja koje Kongres vode. Kongres hoće time reći da je za ove ideje Dubrovnik najprikladnije mjesto. Ideje snošljivosti, napretka i slobode nalaze se tu u svome elementu. Tu je tlo, za koje se ne pamti kad su na njemu one nikle, ali se zna da nijesu nikad na njemu uginule. Tu su se križale razne kulture davši iz sebe našu dubrovačku kulturu, koja je i danas ostala gospodar među kulturama Slovenskoga Juga. Na nju, na tu dubrovačku kulturu nadovezuje se ilirski pokret, prvi istinski Jugoslavenski pokret. Dolazeći u Dubrovnik prilazimo koljevci naše kulture. Kongres, skladnom saradnjom pravника iz sviju krajeva otadžbine, nastojat će dati dokaz da smo mi djeca te kulture i nje dostojni. Kongres, zborujući ovdje, imat će uvijek na umu na tlu kakvih se tradicija nalazi. I kao svoje osjetit će riječi ispisane na njegovim bedemima: Non bene pro toto libertas venditur auro.

»Sloboda se ne prodaje ni za sve zlato ovoga svijeta«.

Jer ono za čim mi pravници idemo, ono idealno pravo, razvija se i postizava samo u slobodi — u slobodi, koja je sama po sebi pravo svakoga čovjeka, a kojoj čovjek opet s pravom postavlja razumne granice potrebne ljudskome društvu baš u interesu nje same, u interesu slobode.

Преко Чагора кроз Зету

Благотворни утицај скупштина нашега Конгреса не испољава се само у научном раду и дискусији о истакнутим питањима. Упознавање нашега правништва из свију крајева Државе међусобом несумњиво је од значаја не само са гледишта правничког реда, него и са општег гледишта. Упознавање нашег правништва с појединим крајевима домовине и с приликама које тамо владају има исти значај. И с тога су се приликом сваке скупштине нашег Конгреса и Стални одбор и месни приређивачки одбори трудили, да учесницима скупштине омогуће, да уз што незнатније трошкове, виде што већи део наше земље.

Скупштина у Дубровнику била је у том погледу особито богата. Осим краћих излета у околини Дубровника приређен је и дужи излет до Сплита. Поред тога, педесет седам учесника имали су заиста ретку срећу да у Дубровник дођу преко Рашке, Чагора и Зете.

Остављам на страну историјске реминисценције на славно доба Немањина и на херојско доба нашег повлачења у 1915 г., које су се будиле у сваком учеснику на овом путу. Ограничавам се само на то, да у најкраћим потезима прикажем само путовање, које је још у живој успомени свију који су ишли тим путем, и да се на тај начин ма и најмање благодарим свима, који су нас својом предусретљивошћу задужили. Сматрам, ако се неби оставио виднији спомен о том путу, да би се учинио грех и према људима који су нам излазили у сусрет и према крајевима кроз које смо пролазили.

Пред полазак на тај пут велика већина нас осећала се ипак помало нелагодно. Прећи неколико стотина километара аутобусима, не повнавајући ни шофере ни кола, ићи кроз слабо насељене крајеве, прелазити преко Чагора и Ловћена серпентинским путевима, и уз то имати у виду толике аутомобилске несреће, све је то уливало извесну зебњу код нас. Због тога се и изванредан број учесника, који су намеравали путовати туда, скоро у последњем моменту, предомислио и

отишао железницом. Тек када смо прешли Чакор видели смо, да нашој бојазни уопште није било места.

Кренули смо из Београда ноћу 3 и 4 октобра редовним влаком. Јутро нас је заекло испред Краљева. Дан је био лепе смо могли посматрати целу китњасту Ибарску Клисуру. У Косовској Митровици били смо пред подне. Ручали смо на брзину па смо аутобусима продужили за Пећ. Пут преко стране Метохије био је врло угодан. Одмах по доласку у Пећ посетили смо Високе Дечане, најсјајнији споменик наше прошлости, где смо остали више од једног сата разгледајући и дивећи се како самој манастирској згради тако и многобројним фрескама у њој. Коначење у Пећи, благодарећи предусретљивости како тамошњих колега тако и осталих грађана, било је угодно. Петог октобра кренули смо рано, јер је требало тога дана прећи најдужи и најопаснији део пута. Уз пут смо се зауставили на пола часа у Пећској Патријаршији. Разгледали смо цркве и радове на оправљању и осигуравању Патријаршије. Киша која је падала целе ноћи и која нас је испратила из Пећи бивала је све слабија, али је време било облачно. Почело је пењање уз Чакор. Скоро одмах чим смо прошли чувену Руговску Клисуру обавила нас је магла. Вајкали смо се што нам она не дозвољава преглед дивних крајева кроз које смо пролазили.

Али, ко ће као Бог! На неколико стотина метара испод врха Чакура грануло је сунце! Магла је уистини бегала и правила места сунчевим зрацима. Када смо се испели на врх Чакура били смо запањени: призор је био величанствен. У даљини виде се Комови, Виситор, Проклетије. Под нама провалија на све стране кроз коју су вијају магле. Поглед са Чакура је јединствен и само ради њега, и да није других лепота, вреди проћи тим путем. Очарани остали смо на врху Чакура добрих пола сата. Силазимо се серпентинама у сасвим другом расположењу. Почиње и песма.

Још на пола километара од Андријевице видели смо масе света како журе тамо. На домаку Андријевице чекала нас је густа маса народа. Поздравио нас је претседник тамошње општине г. Борђе Ђулафић, адвокат. Отпоздравио је г. др. Душан Пелеш. Отишли смо до Споменика изгинулим Васојевићима где је одржан свечан помен. Потом је г. др. Стојадиновић у име учесника Скупштине положио венац и одржао говор. У кафани нас је чекао обилат ручак, приређен од тамошњег народа. Ништа се бољега није могло пожелети. Расположење је било изврсно. Здравнице су падале сваког тренутка.

Морало се журити, јер нам је преостајао добар део пута. Тешким срцем растали смо се од гостољубивих Васојевића у Андријевици. Ветерник и Трешњевица још нису били преваљени.

На Лијевој Реци задржали смо се мало ради одмора, па смо продужили за Подгорицу. Стигли смо предвече. Иако нисмо намеравали да се ту задржимо дуже, нисмо могли одбити наше љубазне колеге из тамошњег Великог и Окружног суда, који су нам спремили богату закуску. Морало се опет јести иако смо били пресити од ручка у Андријевици. Здравнице су се опет низале.

На Цетиње смо стигли увече. Због мрака нисмо могли да видимо ни убаву Ријеку Црнојевића, нити смо имали времена да одемо до Скадарског језера. Цетињани су нас још у Подгорици дочекали и дали нам распоред коначења. Уморни од силних утисака, које смо тога дана доживели, повукли смо се убрзо на одмор. Сутра дан, 6 октобра, разгледали смо Цетињски Манастир. Двор — сада музеј —, као и парк иза Двора. Испраћени од Цетињана пошли смо даље. У Његошима смо разгледали кућу у којој се родио наш највећи песник Петар II Петровић-Његош. Ту нас је поздравио претседник тамошње општине.

На нашу велику жалост нисмо имали времена да одемо на гроб Његошев на Ловћен. Силазимо Ловћенским серпентинама. Поглед на Боку изванредан, ма да је, признајем, на мене много величанственији утисак учинио поглед са врха Чакура.

Стали смо мало у Котору, где су нас поздравили колеге из Окружног суда, па смо продужили за Дубровник. Успут смо направили малу диверсију и свратили у Цавтат. Нисмо хтели да заобиђемо родно место највећег нашег правника Валтазара Богишића. У Дубровник смо стигли увече.

Учествовао сам на свима скупштинама нашег Конгреса и скоро на свима излетима, који су у тим приликама приређивани. Али ни један пут није на мене учинио онолики утисак. Још и сада питам се чему се треба више дивити. Лепотама природе? Или предусретљивости тамошњег света? Или извршним путевима? Или најзад издржљивим аутобусима и изванредно вештим шоферима?

Ако би тео коме благодарити поименце за услуге које су нам на томе путу учињене, листа би била врло дугачка. Осим тога можда бих кога прескочио, а то неби било право. С тога нека је највећа хвала свима који нам изађоше у сусрет.

Ипак морам поменути неколика имена, јер се поглавито њима има благодарити што је организација на овом путу била изврсна. То су господа: Милић Добривоје, Урошевић Јоран, Драговић Никола, Пламенац Михаило и Бошковић Милан, претседници окружних судова у Косовској Митровици, Пећи, Андријевици, Подгорици и на Цетињу. Нека им је особита хвала. И најзад велика хвала и слава и аутобуском предузећу »Гранд гаража« из Подгорице, што су почев од соиственика па до најмлађег шофера учинили, да пут од толико километара пређемо удобно, и што је главније и за веће дивљење, без иједног инцидента или квара ма на којим колима.

Ст. Јовановић.

Кратак опис V. скупштине

Конгреса правника Краљевине Југославије одржане 7—8 листопада (октобра) 1932. у Дубровнику.

Годишња скупштина Конгреса, одржана 7—8. X. 1932. у Дубровнику, била је V-та по реду. За њу се пријавило преко Правничкога удружења у Београду 520 учесника, преко Правничкога друштва у Загребу 253, а преко Друштва »Правник« у Љубљани 121. Осим тога из самог Дубровника и Далмације пријавило се непосредно око 70 учесника, тако да се укупни број учесника приближио једној хиљади.

Највећи дио учесника из Београда и источних дијелова државе дошао је преко Сарајева посебним возом у четвртак, дне 6. X., у 10 сати прије подне, а највећи дио оних из Загреба, Љубљане и западних крајева преко Сплита посебним паробродом »Краљ Александер«. При дочеку једних и других у Дубровнику судјеловали су војничка гламба, правници и грађани дубровачки. У име припремног локалног дубровачког одбора дочекао је и поздравио госте прочелник Др. Фрањо пл. Б и з а р о, предсједник Управнога суда.

Један дио учесника стигао је у Дубровник преко Чакора кроз Зету што жељезницом што аутобусима. Посебан опис тог пута из пера агилнога београдскога суца и уредника »Правосућа« кол. Стојана Ј о в а н о в и ћ а налази се отиснут у овоме Додатку.

Начелник Дубровника одвјетник и сенатор Др. Миће Мић и ћ издао је проглас на грађане, нека иските куће заставама и нека у свему буду при руци гостима. Дубровчани се у пуној мјери одазваше томе позиву; чланови Конгреса били су свагдје најљубезније дочекивани.

Истога дана, у четвртак, дне 6. X., у 20 сати био је у част Конгресистима променадни концерт Соколске музике на Пилама, а у 21 сат плес у башти Хотела »Империјал«.

Наредни дан, у петак, у 10 сати прије подне, отворена је скупштина Конгреса свечаном сједницом у Бондиноме Театру. Његова дворана може примити обично око 600 људи, но овога пута стало их је много више, јер је свако и најмање

мјесто било попуњено. Учесници су стајали између редова сједала, уз зидове и ложе, по ходницима, па су остављена и отворена врата казалишта да и они, који се налиснуше у предворје, могу чути. Расположење било је свечано и одлично. Говорима, напосе неким пасусима, бурно се аплаудирало. Записник ове сједнице као и читаве скупштине отиснут је на почетку Додатка. Исто тако и записници секција. За одржање ових ставили су на располагање своје просторије дубровачка опћина, Трговачка Комора и пјевачко друштво »Слога«.

Већ првога дана пред вечер завршише секције свој рад. У 18 сати истога дана (петак, 7. X.) био је променадни концерт војничке гласбе на Плаци Краља Петра, који се и нареднога дана, у суботу, опетовао у 19 сати на Пилама. У 19 сати приредише дубровачки правници у част конгресиста претставу и свечани концерт у Бондиноме Театру. Дворана олет дупком пуна. Чланови Дубровачког казалишног друштва приказаше II. дио Војновићеве »Дубровачке Трилогије« (»Сутон«). Претстава је била лијеп примјер, како дубровачку прошлост могу само Дубровчани да оживе и дочарају. Након претставе приредише заједнички концерт Дубровачка Филхармонија, Српско пјев. друштво »Слога«, пјев. друштво »Дубрава« и црквени пјев. збор. Изведба је била на висини, достојној културне традиције Дубровника, а напосе исказала се Дубр. Филхармонија.

Послије концерта пођоше учесници Конгреса у Официрски Дом, гдје им дубровачки правници приредише другарско вече с играњем, а дубровачке госпође дубровачких правника спремише — како то стоји у програму — »чедну закуску«. Овакво име за онакву закуску било је и одвише чедно. У забави и међусобноме упознавању дочекаше многи од присутних и зору.

Вријеме прије закључне сједнице скупштине Конгреса до 11 сати (субота) употребише многи Конгресисте за разгледање града. Пратили су их при томе дубровачки правници, нарочито чланови локалног одбора. При разгледавању била је Конгресистима особито драгоцјена помоћ замјеника конзерватора Дубровачких старина г. Косте Страјнића.

Опис закључне сједнице у 11 сати налази се у њезину записнику на почетку књиге. Додајемо, да је ова скупштина прошла у свечане и подједно одушевљеноме расположењу. Поподне имало се ићи паробродом на излет у Купари, Сребрено, Млини и Цавтат, али се ради немирнога мора пошло аутомобилима изравно у Цавтат. Тамо дочекаше

Конгресисте цавтатски колеге и грађани на челу с начелником, такођер правником (одвјетником), који је Конгресисте поздравио говором. При дочеку свирала је цавтатска гласба. Излетници положише најприје вијенац на споменик Балтазара Богишића. Полагање вијенца попратио је у име Сталнога Одбора Конгреса др. Метод Доленц, унив. проф. из Љубљане, кратким али значајним говором. Нато конгресисте разгледаше Богишићеву библиотеку, Буковчеву галерију (тумачила је слике љубезно сама удова великога умјетника), и Менгровићев маузолеј породице Рачић.

У 21 сати био је скупни банкет у великој дворани Хотела Империјал. Прву здравицу одржао је дубровачки колега одвјетник Др. Анте Перић, другу потпредсједник Сталнога одбора др. Милан Стојадиновић из Београда, а трећу и закључну предсједник Конгреса др. Политео. Банкет је трајао до скоро 12 сати, а онда се развио плес.

За недељу био је предвиђен скупни излет посебним паробродом (»Краљ Александар«) у Котор, али ради бурнога времена отпао је пак је само један дио Конгресиста отпутовао тамо редовитим паробродом. Остали Конгресисте накнадили су то излетима у убаву околицу Дубровника. И ако је недеља била задњи дан Конгреса, те је падала паче у његов забавно-излетни дио, ипак многи учесници осташе и даље у Дубровнику или се иначе задржаше по разним мјестима Далмације, која се ни у тим јесењим листопадским данима није по својој природној љепоти разликовала од прољећа.

Толико укратко о службеном дијелу Конгреса или скупштине; несљужбени не треба да буде описан; он је остао дубоко утиснут у срцима свију учесника.

Још ћемо додати да су агилни локални припремни дубровачки одбор, поред већ споменутога прочелника дра. Бизара, сачињавали још ови колеге: тајник Др. Матија Видеовић, одвјетник; Барбић Светозар, судија Округнога суда; Брилли Перо, финанц. савјетник у м.; Де Гразио др. Шимун, предсједник Округног суда; Дешковић др. Карло, одвјетник; Гоић др. Марко, секретар упр. суда; Мићић др. Миће, одвјетник и градски начелник; Поковић др. Балдо, одвјетник; Рашковић Душан, окр. инспектор; Станковић Мелко, јав. библејник.

Новчану помоћ подијелише Конгресу пригодном скупштина за г. 1932. Министарство правде, банска управа зетске бановине и опћина града Дубровника. Министарство саобраћаја одобрило је учесницима 75% попушта на жељезници, а управе Јадранске и Дубровачке Пловидбе 50%.

Zaključak o VI. skupštini

Prema zaključku skupštine Kongresa u Dubrovniku imala se naredna skupština održati g. 1933. u Zagrebu.

Budući da su za vrijeme, koje bi inače bilo najzgodnije za skupštinu, zakazani Prvi Kongres pravnikâ slavenskih država u Bratislavi (od 8—10. IX.) i skupština Međunarodne unije odvjetnika (u Dubrovniku od 15—17. IX.), što bi sve vjerojatno utjecalo nepovoljno na skupštinu Kongresa, zaključio je Stalni Odbor da se ove godine (1933) ne održi skupština Kongresa, nego godine 1934., i to, dosljedno na početku spomenutome zaključku, u Zagrebu. Poblize, a naročito dnevni red i datum, objavit će Stalni odbor na vrijeme.

STALNI ODBOR

Kongresa pravnikâ Kraljevina Jugoslavije.

Jur. br.
38432

Sadržaj :

	Strana
Predgovor	3
Zapisnik o V. skupštini Kongresa pravnikâ	5
Brzojav Nj. V. Kralju i odgovor	18
Zapisnik I. sekcije (Usmena oporuka)	19
„ II. „ (Uloga suca istražitelja)	23
„ III. „ (Hipoteka na brod)	24
„ IV. „ (Trošarina)	27
Referat dra. Valdemara Lunačeka o trošarini	29
Govor dra. Metoda Dolenca prigodom rasprave u II. sekciji	40
Članak predsjednika Kongresa za štampu (Dubrovačka Tribuna)	49
Preko Čakora kroz Zetu, od Stojana Jovanovića	51
Kratak opis V. skupštine kongresa	55
Zaključak o VI. skupštini u Zagrebu	58
Sadržaj	